

רבים באיחוד החרדי השחמטו משרוח צבאי בשם המורה ולימודה. הללו "דחו" את השירות הצבאי למשך חמש שנים ויזהר אז שירות **חודשים אחדים במקומן** שנים אחדות. בדרך זו, לא זו בלבד, "הרוייחו" כשניהם עד כשלוש שנים שרות חובה (מספר שנים שירות החובה גדל במשך השנים) אלא הם "הרוייחו" גם חודשים רבים של שירות במילואים, שירות בו היו חיברים אילו שירות בצה"ל בהגיון לגיל שמונת עשרה. הוא הדין בשנים שקדמו להקמת המדינה – גם אז נמנעו רבים מבני האיחוד החרדי מהצטרך למגינני היישוב, ואף זאת בשם לימוד התורה.

רבים מבין אלו שתו בא"י באותה ימים ובימי מלחמת השחרור היו עדין לגילוי השירות המכוערים. להלן עדותם של פרופ' ג'. ליבוביץ על מעשיהם שהיו:

באזחה חוקפה עצמה (מאורעות 1936-1939) הטילו כל הישיבות בירושלים, פרט לאחת (ואולי שתיים), איסור חמור על תלמידיהן להצטרף להגנה או לנוטרות ולהשתתף בפעולות הבטחון. כל המאמצים מצד המוסדות הלאומיים ומצד החברים הראשיים בשורה לבטל את האיסור נתקלו בסירובם המוחלט של ראשי-

הישיבות...
ニימוקי הסירוב היו: א. "ביטול תורה": ב. החשש מפני טפקות-איסורים בקשר לשבת.Auf"כ נמצאו תלמידי-ישיבה שהמנדבו להגנה ולפעולות הבטחון; שנודע הדבר בראשי הישיבות, גורשו בחורדים אלה מן הישיבות. באותו שעה לא נמנעו ראשי הישיבות שנמצאו באיזורי מסוכנים, כגון גער, העתקה, מלדרוש ממקדת ההגנה שמייד מיוחדת למוסדותיהם – בכובן בתנאי שבשמירה יוצקנו "אחרים" ולא לומדי-התורה הפרופסונליים.

... בעזם ימי הקרבון על ירושלים, בשוקם מגיני העיר – מיעוטם אנשי פלמ"ח וחיל"ש מאומנים ורוכב הגדול חי"ם מגוים מכל שכבות היישוב היהודי שבירושלים – לחם מלחמה נואשת בעיר העתיקה ובקסל, בנוטרדאם וברמת-ההיל, עבדו "לומדי-התורה" בכל תקופה על "זכותם" לא להיות מגויסים ולהשתתף בקרבות, וכך הגיעו אף מבודדים מיד מיגלת-העם ואחריה מידו הממשלה הזמנית ע"פ דרישת הנציגים הדתיים – ביניהם נציגי התנועות "הפועלות-החלוציות" הדתיות – במושדותיהם. לפני הוועדות הציוריות שפיקחו בירושלים הנזרה על הגיוס הופיעו לעשרות ולמאות בנייהם וחתנייהם, גיסיהם ודודניהם, תלמידיהם וশמשיהם של הרבניים וראשי-הישיבות ובידם תעוזות מאת אבותיהם, חותניהם, דורוניהם ומוריהם, המשחררות אוחם מן הגיוס ומן המלחמה – בחרות "בני-ישיבה". שיחרור זה חל אפילו על תפקיים שמירה בתחום העיר: "רבנן לא צרכיכי נטירוחה". אולם כנספו פגזי הלגיוון בחוץ רוסלים ובתיה, הוכחה הנמוכה זו כבויות וכאמחת השיטוטות גרידא: מרנן ורבנן לא הסתפקו בקביעת כתובה בדירותיהם –

תוכן העניינים

5	מבוא / המרכיב
11	על תלמוד תורה ולימוד בישיבה / יהודת זולדן (קטעים)
13	השואות מחרידות וחוסר אמונה / נחשון מרגליות (קטעים)
15	בין דם לדם / ד"ר יצחק כהן
20	תלמיד חכם על חשבון האיבור / זאב פרלס ונחמה שמעונוביץ
22	הכל יוצאים במלחמות מזויה / גدعון אדמנית
26	חופש הוייבוח ודברי בלע / הרב יהושע נוימן
27	לומד תורה: חיבר או פטור מגיוס? / שמואל דוד (קטעים)
29	לעוזרת ה' בגיבורים / הרב דניאל שילה
33	העסק במצוות פטור מן המצווה (ה"הסדר": היבט הלכתית) / הרב יהודית שביב (קטעים)
35	האם תלמוד תורה חייב להיות כנגד כולם? / צוריאל אדמנית
39	למצות הארץ ("דעת תורה בענין התגיסותנו לצבא ישראל") / הרב צ.י. הכהן קוק (קטעים)
44	לשאלת הגיוס של בני הישיבות / הרב ש.י. זווין
49	חברה יהודית בארץ-ישראל – מה? / הרב דוד הרטמן
56	האם בן ישיבה תורם יותר מעובד אדמה? / ר.ס. (תלמיד ישיבה)

לדעתנו יפים דבריו גם לגבי ההשתמטות של גברים משרות צבא של ממש. השתמטות של גברים חדרה גם למhana הדתי-לאומי. ד"ר מרדיי בר-לב, חקר את התנהגותם של **בוגרי** חמץ ישיבות-תיכוניות, שנחשבות לישיבות התיכוניות היוקרתיות (נתיב-מאיר, נחלים, כפר הרוא"ה, מדרשית נעם וישראל היישוב החדש).

ספר שנערך בין בוגרי ישיבות אלו מלמד שכ- 15 מהם המשיכו את לימודיהם בישיבות לא-ציוניות ו"דחו" את שורותם הצבאי. (ראה, דיווקנו החברתי של בוגרי המדרשה - מחקר משווה עם בוגרי ישיבות תיכוניות אחרות, "גיב המדרשה", כרך י"ג, חל"ח/ט, עמ' 244-242). נתון זה איננו כולל את התלמידים שנמשכו את הישיבה, בטרם סיימו את לימודיהם בה, ועברו לישיבות ללא לימודי חול.

לדעתנו, הסיבה העיקרית לתופעה זו היא החינוך הניגן בربות מהישיבות התיכוניות ע"י רבים מהרמי"ס, רמי"ם, שרביהם מהם הם בני הציבור החדי, החנכו במוסדוחיו, רואים עצם חלק ממננו, מזדהים עם עקרונותינו, השקפת עולמו ואורחות חייו, וכמוכן אף הם המידו תלמוד תורה בשורת צבא של ממש.

הרב שלום רוזנבליט, ששימש שנים רבות ר"מ ב"מדרשית נעם" מתאר את דמותם של רמי"ס אלו:

נחשוף נא, ללא היסוטים יתרים, את מציאותנו לבחינה. כך מצווה התורה לעשות ברפוי נגעים. על הסתרת המבט, על קיצוץ בהרבה - לוקים. מצווים בין נותני הטוון בשורותינו מחנכים המחזיקים עצם מגדר, מחוץ ומעל לפוללה הממלכתית המתרקמת יום-יומם בארץ זו שלנו. בלשון חריפה ניתן לקבוע, כי הם רואים בכמה ממשבי חוטיה של המדינה... מומרים לפ"דין" תורה, בביקול.

כל שאימץ לו "אמח" זו ומקש לנוכח על פיה יוקיר רגליו ממערכת החינוך של התיכוניות הדתיים, אם הוא מכבד את עצמו. יתענה נא בה"ב על המצב ר"ל ה"מוליך לחורבן שלישי", לדעתו, וימצא את מחיתו בשאר ימי השבת בחובגים קדושים, זוכותם מגינה עליינו. שם לא יצא לאנווש את מצפונו. יש לאפשר לו פרישה מהירה ומכובדת, אין לאפשר לו לוותר על חטפנותו ולכזב לנשתחו הוא ולנטשותו ביהו. יש לחיבבו לאסור על עצמו את ההנאה מן "העכו"ם ומאבייזריהו". לא יחנן שיקבל, בלי חודה, משלוות המדינה את כל השירותים החמורים והבטחוניים, שיוכל מפריה וישבע מטובה, ויפטר לאחר מכן: "שazzח"eskachן מפעריה וחתיבתו כי חרם הוא". ג' פעמים. אין להפקיד בידים בעלי אמינותו כלפי מה הוא. סנשלחו ע"י הורייהם ע"מ לknoth, בין השאר, בישיבה התיכונית, הכרה שתהאפשר להם בבואה היהות בנים-בוגרים של ארץ ישראל בכל מרחביה משטחה של פעלותה, וכל מוטות בנפיה.

- 7 -

"כאן גור תלמיד-חכם, הבנימה לפגזים אסורה", אלא ירדו למקלטים מכל ההדיפות, אך הוסיף להשתטט ולידרוש שיהודיים אחדים יילחמו למעןנו עליהם. בזכרונו של כותב הטורים האלה חרות לילה אחד, שבו נאספו לחדר "ביבור חולים" בוויוחיהם של 55 אנשים, נשים וילדים שנחרבו בו ביום בהפזות - וראשי רוב הישיבות לא נענו לבקשתו לשלווח את תלמידיהם המשוחררים מן הקרב לעסוק בשמירה על המתים ובקבורתם: "בחורי ישיבה כולם קודש ל תורה, ואין להטיל עליהם שום דבר אחר". בהגנת ירושלים ובמצלה היה חלק ליישוב כולם, על כל פלגייו, עדותיו ומעמדותיו - פרט לקבוצה אחת. לחמו אנשי כל המפלגות (אך הקומוניסטים, אשכנזים, ספרדים, תימנים וכורדים, אנשים ונשים, בנייהם, ובנותיהם של סוחרים ובנקאים ושל סבלים ופושטי-יד, מורי האוניברסיטה ואנאלפאטיבים - רק ציבור "אנשי התרבות" הוציא עצמו מן הכלל. הדם שנשפך על הגנה ירושלים חוץ היום בין הציבור ההוא ובין עם-ישראל. מעולם לא הוגמה כבקרה זהה ההבדלה שהבדיל הרצל בין "החיים למען היהדות" ובין "החיים מן היהדות": הרשונים - כל הבחורים והבחורות שהיו מוכנים למות (ואף מתו) למען ישראל, האחראים - "בני התרבות" שדרשו מיהודים אחרים למות למען נפשם ניכר של בני-ישיבה התנדבו לנצח וללחמו צוイין שמספר ניכר של בני-ישיבה התנדבו לנצח וללחמו במסירות ככל חבריהם לנשק, ומהם אף נפלו בקרבות. אך כולם עשו זאת מתוך מרי גלוי בצו של כוריהם ורבותיהם ומנהיגיהם הרוחניים, וכמה מהם אף גורשו מן הישיבות על חטא זה.

(*ihadot, עם היהודי ומדינה ישראל, עמ' 212-209*)

הרב שאול ישראיeli הסביר, בשעהו, את הסיבה האמיתית, לדעתו, להחננדותן של הציבור החדי לשרות לאומי של בנות - גם לזה שבהתקנדות - כדלהלן: במילויו מסביב לshall האחרונה על ביטוס הבנות, פרצה מלחמה שהעמיקה את ההוום בין חלקו היישוב השוניים וחידדה את היחסים בקרב היהדות הדתית. הפועל המזרחי אשר נחן מכוחו ואוננו לחקומת המדינה ואשר רואה את צרכיה בראש דאגותיו קבוע אף לשלה זו את עמדתו בהחשבות עם תפיסת זו. לא כך אוטם חלקו היהודי הדתי אשר מדרהם מאז לרעיון המדינה התנודדת בין שלילה מוחלת לספקנות מסתיגות. הם נאחזו בשאלת זו והשתדרו לנצהה באמצעות נגוח בו לא רק את הממשלה אלא גם את המדינה בחינת שבור הבית וسفון יינה.

(*עם הקובץ", "התורה והמדינה", ה-ו, עמ' ה*).

- 6 -

למרבה המזל אין קייזוניות זו משקפת את החcurr הממוצע של המהנץ במדרשייה. יחד עם זה, אין קלستر לא אהוד זהמצון מן הדמיון.

(לדעתם של החינוך ושל המהנץ בישיבה התיכונית בישראל, "גיב המדרשה", חלק א', עמ' קע"ה)

לאחרונה נזקק לעניין זה הרב דביאל שילה, רבו של מושב נחלים, ללמד שבעשור האחרון לא תוקן המעוות:

במקומות "مزוחים" מובהקים ישנה ביום אמיצה אגדודאית, על כנפי נדיות לבו ואורך רוחו של המזוחי. למזוחי לא תינחן שום במה אצל חב"ד, למשל, אך שעריו תוחחים בפני אנשיה המתפירים לשילוח דרכו. בישיבות תיכוניות מטוימות, כולל ישיבות בני-עקיבא, מתנהל מאבק גלוי או סמי עלי כל בחור בעל פוטנציאל תורני, אם יפנה בדרך האבודה או לדרכו המזוחי. רמי"ס בעלי השקפה אגדודאית פועלים במרחב רב להפנות לישיבות הוותיקות בטענה שם יצילחו יותר. התעמולה מדברת על ישיבות "קדשות" לעומת ישיבות שאינן או על ישיבות "אמיתיות". אי אלו רמי"ס רואים בכך "כברה" על עצם היוחם מלבדים בישיבות תיכוניות. יש שטיפים בגלוי נגד הציוויליזציה הדתית בישיבה התיכונית עצמה. עריה כבר שבישיבה תיכונית מפורשת הודיע אחד הרמי"ס שיום העצמאות הוא עבודה זרה.

מקובל בדרך כלל שאין פועלים בחור מוסד חינוכי בכו המנוגד לרוחו. לא יתכן שיבוא מישראל למד במוסד חסידי למלל ויטיף נגד החסידות. גם לא יתכן היומ להטיף נגד תנועה המוסר בישיבות הholecot בדרכה, למרות שבדולי חורה רבים התנגדו לה בזמןו.

אולם, הציוויליזציה הדתית איננה נחשבת להשקפת יהודית כשרה לבוא בקהל, ולבן אין זה נחسب כלל לבלה הוגן להילחם בה בבייתה היא. "שם ערך" השולח את בניו לישיבה התיכונית נחשב ל"הם" ו"שאינו יודע לשאול" אשר עליו נטוש המאבק אם ייפול לידי ה"רשע" המזוחי או לידי ה"חכם" האבודה. ראשיו ומנהלי ישיבות תיכוניות מתיחסים לדבר לעתים בשווין נשף, ואינם רואים שיש כאן אונאה חינוכית.

כך ניתן לראותם בניים ונכדים למשפחות "מזוחיות" ידועות המצוויות במחנה האגדודאי, בעקבות הכוונה מחנכיםם. הורים ובאים חיים בתחששה ש"עשו להט טובה" כאשר קיבלו את בנים לישיבה תיכונית זו או אחרת, ולבן אינם מעמידים מקום ולהתריע.

(הצופה, י"א בניסן תש"ט)

כנראה שלמשהו לא די בחינוך שטכנים רמי"ס אלו, לפיכך דואגות רבות מהישיבות התיכוניות, שתלמידים ישו פרק זמן מסוים בישיבה חרדי ככפר חסידים, סלובודקה או עזחה, וכך יבואו במגע בלתי אמצעי עם אותן עולם נכסף שאליו רצוי שם יגיעו בסופו של דבר...

מן הרואין להזכיר לחינוך זה ומגעים אלו משפיעים לא רק בתחום השירות הציבורי אלא תורמים לעיצוב דמותו של אדם שהוא ברוחו ובליכותיו לציבור החרדי יותר מאשר קרובי לცבור הדתי-לאומי.

כמו בכל מסגרת חינוכית גם בישיבות הללו אין הצלחות מלאות. ולכן, יש בוגרים המשרתים שירות צבאי מלא. בין שני הקבוצות מצויה קבוצה שלישית – הבוחרת ב"הסדר". בין "הסדרנים" יש כמעט הרואים בבחירותם בהסדר עדות להחולמתם, שכן אף לדעתם הדרך הנכונה היא זו המובילת ללימודים ללא שירות צבאי של ממש, אלא, שלא כולם יכולים לעמוד מול חזci התורמים ועמדת החברה שמחוץ לישיבה, "חלשים" אלו, אף הם פרי החינוך הניתן בישיבות היכוניות רבות.

ישיבות "הסדר" (המחייבות את תלמידיהן בשירות צבאי הקצר בכ- 40% מזה המוטל על חיל רג'il) אמורים היו להקשין את מספר הפוגנים לישיבות חרדיות. משימה זו עלתה בידם במידה לא מבוטלת. (עם זאת, הן הקסינו גם את מספרם של בוגרי הישיבות התיכוניות המשרתים שירות צבאי מלא, שכן ההליכה ל"הסדר" הפכה ל"אופנה" ול"טול המשך" לתלמיד בישיבה חינוכית).

אולם, תופעה אחרת לא געקרה, ובשנים האחרונות היא אף גדלה. "דחתית" שירות צבאי – על כל המשמע ממנה – בחסות ישיבות של האבור הדתי – לאומי. ב恰恰לה "מרכז הרב" ולאחרונה גם "ישיבת הכותל". בוגרי ישיבות תיכוניות לומדים בישיבות הנ"ל וממיריהם שלוש שנות שירות במספר חדשני שרוות! ואם לא די בכך, הרי הולכת ומתבססת אידיאולוגיה שעיקרה: הטוביים ביותר – לשרות בן חורדים אחדים; הפחחות טובים – ל"הסדר", ובמחית הטסולם – אלו המשרתים את עם ומולחתם שרום מלא. בשל מציאות "מתהדרת" זו התלקח מחדש הוויכוח העיקרי: תלמוד תורה עם שירות צבאי או פוטר שירות צבאי?

חוורת זו – בדומה לקודמתה בטרדה זו – גיוס בנות ושרות לאומי – אינה מיוועדת להציג בל הדעתות. אנו מבקשים להציג את דעתנו כשהיא צומחת מתוך מקורות ומחבסת עליהם. בתוך המאמרים ימאקו הקורא את עיקרי הטענות של אלו הסבורים שההלהכה פורטת לומד תורה מהאלת נפשות וממלחמתה של אומה. פה ושם מזכירים בעלי המאמרים גם אמרים המנסים לבסס את הדעה שלהם מנגדים.

החוורת פותחת בקטעים מトーון שני מאמריים (פורסמו ב"זרעים" בטאון בן"ע) של בוגרי בן"ע וישיבות תיכוניות, המעלים על נס את האידיאלים: שירות צבאי בן חזושים אחדים בלבד. מトーון דבריהם למד הקורא עד הין הגיבו בסיפורocab"ר הדתי-לאומי. על דבריהם הגיבו חילן נח"ל דתי, תלמידי "הסדר", מזכירים ואנשי הלכה.

על תלמוד תורה ולימוד בישיבה

**יהוד זולדן מביע את דעתו
בשאלה מדו"ע תלמידי ישיבות
(שאינו "הסדר") מקדישים רק
חזי' שנה לשירות בצה"ל או מדו"ע
איןם מקדים שלוש שנים שירות
ללימודם בישיבות?**

מאת יהודה זולדן

שנה נקווה שנשמעת בזמן האחרון בקול גודל בתנועה
והיא ראוי לבורר. ברור שטתו יונת הסבר מאשר
ויכוח. הנושא הוא שירות של חברים במסגת הצבא, אבל
לא שלוש שנים אלא רק חזי' שנה — אמן עם התניות
להשאר בישיבה ולימוד עד גיל 26. והשאלה הנשאלת
היא: מה פטאום רק חזי' שנה? הרי אנחנו חיים במדינה
אחד כאזורי שווייזכיות וחובות ומילא על כל אחד
מולט לשרת שירות אם לא יותר. ועוד: אם מישחו
רוצה ללימוד תורה בקשה אך שיירת לפניכן שלוש שנים
כמו כולם. וכיון שמדובר בחברים שרצו נשלמות העם
והארץ ועובדות מדיניות ישראל עומדת לצד עיניהם ומוחזקים
הם כאוהבי ציון וציונות, נראה שהם, כמובן, בורחים
מן המציאות ומשתפקים בתמורה של חזי' שנה בלבד,
בעוד שאחיהם בני ישראל משרות שלוש שנים. אז לכאורה
איך הדברים מסתדרים עם אמונתם בנצחות העם בארץנו
�ורישה בפועל לעזון?

ובאמת צריך בורר. אין מת' קשיים מצוות ת"ת והמצוות
לחנן על עס יישראל. ריבים
מאיתנו אומרים: "אני אני
נד תלמוד תורה אבל..." ואז
שואלים את השאלות שהציבו
לעיל חבירים, לא רק שלא
צריך להיות נגד צריך להיות
بعد. ולא רק بعد אלא צריך
גם להבחין بعد מה יותר באמנות.
ונראה לי שאלת תמיד יודעים
מהי משמעותה האמיתית של
אותה ברכה שאנו חנו מברכים
כל בוקר, "לעוסק בזבורי תורה
רה". וכוננתי היא שירודעים
שיש מהهو שקוראים לו ת"ת
אבל זו רק יקעה שטחית
ולא עמוקה. לכן קודם כל צריך להקווים מהי תורה
ומהי המצווה להתעסק בה.

החלק השני של החוברת עוסק בברור שאלת השירות והלימוד מטעם זיקה למתרחש
בשנים האחרונות: הרבנים ד. שילה ווי. שביב דנים בשאלת ה"סדר".

כאן המקום להביע דעתנו, בקשר, בסוגיית ה"סדר". אנו סבורים תלמוד תורה הוא מזו[חזרה](#) וצורך. הדרך הרצויה היא זו שמאפשרה עיסוק בחורה לא על
חסובן קיצור משך השירות הצבאי. לכן, "הסדר" המסלב תלמוד תורה עם שירות
צבאי מלא (למשל, שתי שנות לימוד המשולבות בשלוש שנות שירות) עדיף,
לדענו, על "הסדר" הקיים.

בחוק ההשלישי, נמשך הבירור תוך הסתייעות במאמרים שנכתבו לפני שנים: צ.
אדמוני ז"ל (ח"כ), הרב צ.י. הכהן קוק שליט"א (ח"ח) ודבריו החד-
משמעותיים והחריפים של הרב ש.י. זעיר ז"ל, שפօרטמו בשנת תש"ח בחוברת
מיוחדת תחת השם "אחד הרבניים".

מכיוון ששאלת השירות הצבאי בהקשר לתלמיד תורה היא אף אחד של שאלה מרכזית
יותר — מקום של לימודי התורה ביהדות (ת"ח ומלאה, ת"ח ומדוע ותרבות
כללית), הבאגנו את אמריהם של הרב דוד הרטמן ושל ר.ס., תלמיד ישיבה
గבויה, שפרנס דבריו בעילום שם. הרב הרטמן מבהיר את הנושא ברור הלכתי-
ערוני, ואילו ר.ס. מתחיחס לארועים של הזמן האחרון בזיבור הדתי, ארועים
המהווים סטייה מדרך "תורה ועבודה".

המערכת

הቤטורי "משתמט" צריך להיות מופנה לכל

בחור דתי שמסוגל ללמידה בישיבה והולך

תחת זאת לצבא או מוצא פשרה ב"הסדר"

מוון ודיור מבלי יעבור, ועושים זאת על חשבון חיי UBODOT פרך ואימונים מעייפים, שהם מנת חלקם של חברי החילילם.

כשאני קורא מיללים אלו ככותרת אני מתכוון בדיקות לאותם דברים, אולם בפרשנטיביה של היהודי מאמין. יהודי שידוע בכל מילה לימודי תורה תורמת לעם ישראל הרבה יותר מאשר עוד הקפה בחגורו מלא מסביב למagnet ויתר מאשר שעושים. והוא טרור ליל. דבר ווסף שהוא במחשבת עמו רגע, הוא אני יודע (וגם זה מנסזון איש) לשבת שעה ולמוד גמרא (וכש אני אומר למדני אני מתכוון לשורש למד. ולא לשורש פ.ט.פ.ט. או ב.ר.בר. או לכל סוג העברות הנוגן למוניהם), זה קשה יותר מאשר בוקר וכל שאר האימונים היפיסיים. דבר שפק אם החברים הנכבדים חזקאל, זאב ונחמה התנסנו בו במוגרת ללימודים בישיבה התיכונית, וכונר-אה, בכל אופן כך אני מקווה, הם פשוט לא יוד-עים כמה קשה عمل התורה.

וליעצם העוניין. לגבי המילה, "משתמטים" שייחזקאל משתמש בה ברוחב-יד, היא צריכה להיות מופנית לפחות בחור שמנוגל לשבת למדור בישיבה, והולך במקומות זה לצבא. וזה מופנה גם לפחות אלו שמחפשים פשרה בין מה שהחורה אומרת ובין מה שהחורה להחצת לעשות ולהלכים לישיבות ההסדר במקום לשיבות הגבויות.

לגביה הטענה ה"מחרידיה" שהעליה יחזקאל הכחן ש, מי שמשרת חדים (ק"ז) לא משרת בכל מקום שנים שלח לקרב ציר אחר מהתו", התייחס רצחה לדעת מאין לחבר הנכבד הבתוון שמה שקיבע את גורל חברו הוא ריך החילילים שנמצאים שם ולא בחורי-הישיבות שיטובים ולומדים תורה, ועיי' כך מעלים את המaan הרוחני הגורע, לדעתו, של עם ישראל.

בנוקודה זו, לעניות דעתך, חסונה שיש כוח רוחני (שהוא, "במקה" ה), אלקי ישראל, שאליו אנו מתחפלים כל יום שלוש פעמים, "כל-כל-חיים בחסיד, מהיה מתחם ברוחמים רבים, סומך נופלים, ורופא חולמים, ומתייר אסורים" וגמ' "השיי-בני אבינו לתרותך", שקובע מי ימות ומיה חייה כמו שאמרנו לך לפניה חודש בתפלת, ונוגנה תוקף", ושאלץ מה שקובע הוא המaan הרוחני של העם ולא מספר הרובים שלו.

השוואות בוחרידות

וחוסר אלונגה

נחשון מרגליות
"עמיחי", פתח-תקוה

(תגובה על דבריו יחזקאל הבחן זאב ונחמה

בנושא אבא וישראל)

קרأتي בספיק רב את דבריו של יהודה וולדן בנושא הישיבות הଘבות. ולמרות שלדעתו הוא דבר ברכות רבה מדי ביחס לצבא וטען שתלמידי ישיבות חיבטים לשורת צבא, שמחתי שהעמיד באור חיובי את לימוד התורה; הדבר החשוב ביותר שניתן לעם ישראל.
לכן וועצתי קשות מהתגובה של יחזקאל הכהן וחברי, שדבריהם הורו שادر להם כל-כך הרבה באמונה ובהשקבת היהדות, עד שלדעתו כל מי שחוشب כמותם — אפילו ישיבת מרconi-הרב" עשויה לעוזר לנו, (אני מדבר מנסזון איש).
לפנוי שאחחיל בדברי אסביר את דעתך על הכותרת של מאמרם של זאב ונחמה: תלמיד חכם על חשבון הציבורו". לפי מיטב הבנתי ניסו הם לוזעוו את הקוראים בעובדה המרעישה, ש- תלמידי חכמים יושבים ולומדים תורה ומקבלים

זה מצווה שכלה חyi עולם לעמוד המתכוון כזו חשובה של הגנתם עם ישראל, אותה מלחמת מצווה שנצטוינו עלייה שהיא רק מצוות שעיה. ¹

בשביל הצלת ישראל (יומה פ"ז ובאור הלה למכה למב סימן שכ"ט) אבל כמובן צריך להעמיד את זה בפרופורציה הנכונה לעומת — "וחמי עולם נטע בתוכנו", עפ"י האמור לעיל: "כי נר מצוה ותורה אור". (ועיין עוד בורוי דברים בנושא של ת"ת והtaggitot לצבא בספר "לנטיבות ישראל" לרבי צבי יהודה קוק שליט"א, אמר ר' "למצות הארץ").

כך שאייפותה של אותה מצווה גודלה מכל דבר חשוב רות ולכנן ת"ת זו תרומה אינכיות גודלה מכל דבר חשוב אחר שעושים. ואומנותנו היא שוגם בזמן שלומדים תורה זו תרומה לעם ישראל בו בזמן ווגם אח-רכן, שוב בבחינתו למדוד וללמוד (ועיין ברמב"ם פ"ג מהלכות ת"ת), מושם זהה מוסיף כוח ועוצמה גם לחיל שמצא הרחק ממקום לימוד התורה זהה תורם גם לו ולכל העם כולם.ומי שאינו מאמין בכך שיפשש קצת באמונתו וירוך לעצמו חשבו נפש אם אין בו חסרון באמונה ח"ו². ³ תהיה זו הסתכלות קטינה ומוצמצת אם יבוא מישחו ויאלו: תכליט, עכשו למה אני משרת שלוש שנים אתה לא? מושם שהשה"ב הוא הקובל ולא רק הגילאים 18-21).

הבדיקה צריכה להיות רק היכן התרומה יותר גדולה. ולדעתי הבהיר של הייא זאת, מושם שיש בת"ת גם אמצעי ווגם מטרה: מטרה: הלימוד שלעצמם ע"פ הנכתב לעיל, ואמצעי כדי להיות מוכשר אח"כ לתורם לעם ישראל ולארצו. ואין זה משנה אם תהיה התרומה ובאיו מס' גורת.

אם כן תשאלו ובצדך: אז שמא גם שירות של חיינו שנה מיותר? גם כאן התשובה היא פשוטה. צריך בשלב מסוימים להתעסק בחיי שעה, אבל שייהיו אלה חייו שעה שימושיים מהחיי עולם. ואם זה כד בודאי שגם אותה חייו שנה נעשית בצורה שונה.

כך שאחותה חטנות, כמה כל אחד נמצא בפועל לבוש מדים ושרות בצבא, היא מיותרת (ואגב, גם בהסדר לא משרותים שלוש שנים תמיות) עניינו של כל אחד לדאות של כל אחד ישרת בצהורה הטובה ביותר לפי כשרונותיו ויכולתו לעם מבחינה אינכית.

(מתוך "דרעים" אלול השל"ט, קטעים)

בִּרְדָּם לְדָם

מאט יחזקאל כהן

טבור הימי, שמיום שקמו ישיבות "ההסדר", המאפיין שרות שלילוב לימודי תורה עם שירות צבאי ממושך, באופן ייחסי (אם כי מוקוצר בכ-40 אחוזים בהשוואה לשירות חיל), שוב לא ניזדק לנושא ההשתמטות המלאה או חכמתו מלהה של בחורים דתיסלאומיים משירות צבאי. לפחות הנידל מהציבור "החרדי" שרוב בניו ממשיכים להשתמט עד היום.

אולם, בשנים האחרונות הולך ומתורבה מטפרם של בחורים, בוגרי בנ"ע והישיבות הთיכוניות, שלגביהם גם ה"ההסדר". אין הסדר והם משתמשים מהשרוט הצבאי כמעט, או שהם יוצאים ידי חובתם, בשירותם בין חודשים מעטים, בבחינות חוזש לשנה. תופעה זו, שראשיתה במחנות, בכמה מתלמידי "מרכז הרבי", הגיע גם לישיבת "הכו"ת תל", ואפשר שהיה עוד נטויה. ואם לא זו במעשה, הרי עמדו אחד מהם — יהוד זולדן — ופרסם ב"זרעים" מאמר, שבו לא רק הצדיק את ההשתמטות, אלא אף טعن שזו היא בעצם, דרכם של בני עלייה — בבחינת "התובים" לישיבה ועד כמה שפחותו לא צבא".

כיוון שכן, נאלץ אני לחזור ולדון בנושא שעשינו הרבה רבות בעבר הקרוב. אפתח בהתייחסות לטענותיו העיקריות של הכותב ולהנמקותיו ואמשיך בברור הנושא מצדיו וע"פ מקורות שהכותב העזיף שלא לדון בהם ולא להזכיר... יהוד זולדן מצטט מהמהר"ל ומהרב קוק ז"ל דברים על חשיבות תלמוד תורה. על כך אין בינו ויכוח. יותר מכך, אפשר, "لتROWS" עשרות מורה בזאות נספנות ברוח זו. אלוט — וכאן מתחיל הוויכוח — לא נאמר במובאותיו, ולא במקומות אחר, שבשל חסיבותו, הבלתי מעוררת, של לימודי התורה ראשית בדור, בראש בוגנו, ובנפשו להסתלק מליקת חלק ממשי בהגנה על חייו היהודים ועל עצם קיומו בארץ זו.

הכותב טוען שמצוות תלמוד תורה שקופה נגד כל שאר המצוות, ומכאן יש להבין שני שיטות בתרור פטור מעמידתו במצוות אחרות, כוללמצוות "מלחמות מצוה", שב Sachok במצוות שניות. האמת היא, שמצוות תלמוד תורה אנו שרויים עשרות שניות. לעומת זאת, שהיא שקופה נגד כל המצוות. דברים אלו נאמרו גם על ישוב איי, ציצית, מילה, שבר צדקה. כך, למשל, נאמר בבא בתרא, ט' ע"א, ואמר

לפי מה שכתבתי עד עתה נמצא שמצוות היליכה לאכaba היא כבר בגדר מצווה שיש אחרים לעשותה, ولكن היא גדרית ע"י מצוות תלמוד-חורה באופן מוחלט. לאנחנו, עדין לא הגענו למצב שיש דרישת גודלה כל-כך מצד בחורים ללבת לישיבה עד שאין שם ברירה אלא לקחת מהם לצבא, כי אחרת לא יהיה מי שייחלו, ואני רוצה להרגיע את החברים הנכבדים שכשר גיגיע למצב כה כל הרבנים (ולא רק הרב גוזן) יחיבו ללבת לצבא.

תשובות מעורפלות

אני מועוז גם מהחשווה בין בדור שהולך לדור בישיבה לבור שホールך לעתודה ה-אקדמית, שעם כל הכבוד לו אי אפשר בכלל להשוו את התרומה שלו בהמש שנות השירות לגעג אחד של לימוד תורה בישיבה. ועה, במין ציניות, יחזקאל "מנוע טעות" ומספר שבתור הישיבה בהיה לרב או מורה ליהדות "דבר שכיר הגון בצדיו". הוא כנראה לא מכיר את תנאי החיים של הרובנים והאברכים, שמחינת רמת-החיים הם אמנים לא עוניים אך אין בכלל מה לקנא בהם. והוא גם מאמין מהעובדת שבסדר כל חייו רב תורם לעם-ישראל, דבר שעתודאי לא עשה לאחר גמר שירותו (אבל כנראה תרומה רוחנית שאפשר לפחות אותה בסכף — לא נחשבת לתרומה).

עד כאן באופן כללי לגבי המאמרים. לגבי הדברים שצוטטו מתוך כתבי הרב צ.י. קוק והרב גורן. אני אישית לא בקייא בדבריהם (וגם לא מעוניין להיות) על כך אני מהאר לעצמי שתל-מידי ישיבת מרכז-הרב יוכלו לעונת ע"י ציטוטים נגידים וכו', רק ברצוני להעיר שענוד לא ראויים ציטוט שאומר במשמעות לבור שרווחה ללכת לצבא, וגם לא שמעית מאך אחד שהוא הילך לשאל אחד משני הרובנים הללו אם ללכת לצבא והם ענו לו תשובה ברורה שחייבת להיות כה לצבא (דרך אגב, עניין התשובות המעורפלות הוא נושא כאוב, שגורם לו יוכחות מעין זה שאני נמצאה בו ברגע, הדמי באמת וצחה פעם לשימוש תשובה ברורה מפני הרב צ.י. קוק או מפני הרב גוזן). הימי מבקש מכל המציגים למיניהם, שיצטטו מדברי הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שהם בורורים הורבה יותר, ומקובלים על שכבה נרחבת יותר של אנשי.

לטיכום, הימי מציע לכל מי שעוזר חשב כמו יחזקאל, זאב ונחמה, שילך לשיבת גבורה ל-מטרת "אורול" רוחני על כל השקפותיו ואמונו.תו. ולגביו הצבא הוא יכול פשוט לgasht לרבות ולהזוויך לקבלת תשובה ברורה (כל זה בתנאי שהוא מתכוון באממת לפעול לפי דעת תורה, דבר שלא נראה מדברי השלישית שהזבורי מקודם).

- 14 -

(בדור "זרעים" השוון
ח"ט, קטעים)

רב אסי: שוקלה צדקה כנגד כל המצוות". הרמב"ם לא הבין את עניין תלמוד התורה כפי שסבירו יהודיה, והוא כתוב: היה לפניו עשיית מצווה או תלמוד תורה, אם אפשר למצווה להעשה ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו — יעשה המצווה ויחזר לתלמודו" (משנה תורה, הלכות תלמוד תורה, ג', ז'). מי קיים את מצוות ההגנה והחיה מה במקום בחוות הישיבה? ודברים זמינים, עקרוניים, כתוב גם החת"ם סופר" וכאילו תאמיר לא אניכת תפילין מפני שאני עסוק בתורה, כי נמי לא אמר לא אאסוף זגini מפנוי עסוק התורה"" (חידושי החת"ם סופר, סיכום, פרק לולב הגול). ואכן, האם במצוות פוטרים עצם בחוות ישיבה מקומות מצויות שונות, במא איפוא, יגרע חלקה של מצווה חשובה כהצלה נפשות, ואומה?

ההגנה על העם היא מצווה, כתוב יהודה, הצבע ערך מקודש — לידעתו — על שלמות הארץ צריך לשמר. אבל בכל אלו המצוות יעסקו אחרים כי, מתוך טעות, הוא סבור שהעוסק בתלמוד תורה פטור ממצוות אלו.

הគותב מעלה על נס ומפאר את העובדה, שתמורות קיצור השירות הצבאי בשנתיים וחצי, לومة הבחוור שמונה שנים בישיבה. הוא רואה בכך מסירות גודלה ללימוד המדייקה צימצום דרישתי של השירות. הוא, כמובן, שכח או לא ידע, שככל סטודנט לרפואה או לתואר שני באוניברסיטה לומד כמעט אותו מספר שנים, בשינוי אחד — הטסטודנט אין ראה במשחו מסירות נפש ואינו דרש שחרור מצה"ל (עתודאי דוחה את שירותו ובסתור של דבר מסווג יותר משלש שנים!). אילו היה מדובר בבחור המקייש את כל חייו, או רובם, לתורה (עד גיל 40, למשל) היה אולי, מקום לשcool למצום די דרישתי של השירות וצתה על-ידי מי שמוסמך לכך, ורק ל- מעולים ולשקדים ותוך הגב, לית במספר הזכאים לכך. אולם, לא יתכן שככל אחד יחליט על עצמו שהוא הרואין.

אולם כל זה עניין תאורי, בלבד, שכן עדותו של יהודה, בגיל 26 מסתימת המהוויה בות למה שקרוין, "צא בא ה'" ואז משתחררים מצבא זה רפונים לחיה המעשה על כל הדש�ה מכך (גס, רבנות זיין)נות ושאר משרות הן בגדר חי"י מעשה).

כדי למנוע טעות מן הרואין להציג, כי המשאים כ Sherman נה שנות לימוד בישיבה גבריה, פרט לתרומתו לעם ישראלי, בעצם הלימוד, הוא תורן גם לעצמו מספר תרומות הוא בונה את עצמו ואת עתידו אגב לימודו, גם אם מלכתחילה בא לישיבה מתווך אהבת תורה אמיתית. המסייע משך לימים זה זוכה לכבוד איש כתלמיד חכם ולמייסרות שכר הגון בצדון, כגון: מורה ליהדות, ר"מ, רבנות וצדקה. ראוי לזכור עובדות אלו שעשו שודדים בנושא מכל צדדי.

התורה מצווה: לא תעמדו על דם רעך" (ויקרא י"ט, ט"ז) ופרטו חז"ל: מנין לרווח את חברו שהוא טובע בכ- הר או חייה גוררתו או לסתין בגין עליו שהוא חייב להציז לם ? ת"ל: לא תעמדו על דם רעך" („סנהדרין ע"ג ע"א). רשי' שם: לא תעמדו — לא תעמיד עצמן על דמי, אלא הצלחו. ופסק הרמב"ם: כל היכול להצליל ולא הצליל עובר על לא תעמדו על דם רעך" (משנה תורה, הלכות רוצח, אי, י"ז).

הרב צ. י. הכהן קוק, נזקק לנושא זה והוא כותב בין השאר:

„גלווי ויזוע ופשט הוא לכל בן תורה חומר החיוב של כל הצלת חייו ונפש בישראל וחומר העוון של כל התרשלות בקיומו של חיוב זה. לא זו בלבד שהוא מוכרע את כל שאר חיובי התורה, — חז"ץ משלושה חזוברים מחייבים מהפצל הזה: עבودיה זורת, גילוי עריות, שפיקות דמים — ולא רק בזודאי אלא גם בכל צד טפקיין, „דחינון כל המצוות בש"י ביל חיים של ישראל", ואפילו בשבייל חיים לשעה קתינה, אשר על כן מצוח לעבורי על כל שאר איסורים בשבייל שפק שיווכל להגיא להצלת נפש, וחזרו בוז הוא משובח.

אין צורך רשות מבית דין על כל עבירות איסורים בגין הצלת נפש, והמתעלל והשואל והחשאל הוא מגונה ושופך דמים, — ומזכה לעשותו אם אפשר ע"י גזולי ישראל, (יום שם, ירושלמי, רמב"ם טוש"ע שט). ולא עוז אלא שוט בכל גוףו בעצמו ובמונו מחויב כל אדם מישראל לקיים את מצוות הצללה של חייו ונפש. כי חיוב הצללה, המכיב את כל מי שעמדו רגלי אבותיהם על הרכסני, אין לו אלא תנאי אחד זה, שיהיה יכול להצליל, ורק זה ולא כל גמok אחר הוא שפטור ומוציא מכלל חיוב-תורה זה. וכך שリストם מראחים באיתם על אנשי יישובנו ועל הולכי דרכינו. והתגובה של ריבוי כוחותינו, המגינים והלחמים, נוגעת לשמרת חיינו נפשות והצלתם, ולבטול הסכונות שליהם, הרי מミלא מכות תורה זו מוטלת על כל מי שיכל לקיים — כל מי שמחויב במצוות ואינו פורק עולנו ממנו — בכל החומר המיחוץ שבזה במצוות עשה ובמצוות לא תעשה, שלא להתעלם ולהשתמט ממנו.

על אח"כ-הו"כ מה כשר המכב הזה נוגע לכל הצהרת קיומם של ישראל בכלל".

(מתוך ספרו „לנחיות ישראל" עמ' 114, 115).

הרמב"ם מגדיר מה היא „מלחמות-מצווה“ ומה היא „מלחמות-רשות“:
„ואז זו היא מלחמות מצווה ? זו מלחמות שבעה עםמים ומלחמות עמלק וערת' ישראל מיד צר שבא עליהם... מל- חמית הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרchip בגול ישראל ולהרבות בגודלו ושםעו“.

(משנה תורה, הלכות מלכים פ"ה ח"א)

משלים את התמונה הרב צי. הכהן קוק:

"הנה במאכ' מלכ' מה' זה של עוזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (halb' מלכים פ"ה ה"א) שיש בה צד חיו' של הצלות נפשו', המוטל על כל אדם מישראל, והחמור מכל חיוב' תורה ודווח' אותם, (מלבד השלשה, ע"ז ג"ע ש"ד), הלא לא יימצא מי שהוא מזרע אברהם י' יצחק וי' יעקב, — אם רק הוא באיזו מידה יכול להציל, — שלא יהיה בכלל חיוב זה, על המתropa' נאמר, "שכל ישראל תלויים בגוראו' וכו' שפך דמי הכל'" (halb' מלכים פ"ז הט"ו), וכל מי שהוא בכלל תורה ומוצאה עשו' את חיובו, "בכל לבו ללא פחד במו' נתן לקדש את השם בלבד" (שם) לחת כבוד להשם יתברך (ס' החינוך תקבה).

(לנ廷יבות ישראל, עמ' 121)

עד כאן דיברנו באמצעות פוסקים ופוסקים. אבל, בנו' שא חשוב, קשה ורגע' זה, אי אפשר להימנע מההשמע גם את "קול דמי אחיך", יש נושאים שבהם הויכוח מתחליל, מתנהל, מסתיים ומסתכם בפסוקים, מאמרי חז"ל ופסקי הלכה — ודי בכך. אולם העניין שלפנינו הוא מסוג אחר, שונה, כי בעסקי נפשות עסקינו: נפשותיהם של אלו שניצלו מפני שקרו' בניהם ובנותו להגון על עם, ונפשותיהם של אותן בניהם ובנותו שנפלו בהגינות על עם ומולודם.

בא"י נפלו ונופלים אנשים לא רק במלחמות, "הרשמי יות", רבים מאד נפלו אליו, "בין המלחמות" (בפועלות תונגול, בהתשעה, לבנון ועוד). מי שמשרת חודשים במקומות שניים שולח אחר במקומו אל פנ' המלחמה האוצרית. יור-על-כן, במרקטים רבים אין השירות הצבאי הסדרי, הקוצר אר' מוויב' שירות מילואים ביחידה קרבית, ואם המתגייסים לחודשים כך — המשטחיםليل לא כל שכן!

בין כתלי היישובות מתנהלת מלחמה חשובה לעם ישראל — זו מלחמתה של תורה. אבל במלחמה זו, עם כל קשיה ועם כל חשבותה, לא מוקץ דם, תודה לאל, ומצוות אותה אין סבל, שכול ויתומות, כל אלו, המצוים בשזה הקרב الآخر — שדה האש וההופר — מהווים חומה היה מפרידה בין שני שדות קרב שונים אלו.

בחורי ישיבת הבאים מבית המדרש ל"תורת שלמות הארץ", על כל משמעו'ותיה, כלום סבורים הם כי עליהם יבעין זה נאמר, "... זכו מלאכתם נעשית ע"י אחרים", שעה שבאים לדין ולהכריע, "בון דין לדין" מן הרاوي לחת את הדעת גם על "בון דין לדם".

(מתוך "זרעים" חשי' תש"מ)

המרכיב השלישי של הגדרת הרמב"ם, "עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", הולם במדוק את מלחמות ישראל מיד צר שבא בזור האחרון. לצעת הרבה ש. גורן חוברת ההשתפות במל' מה' זו היא מזאריתא:

"עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם". אם כי אין סוג מלחמות זה מפורשת בתורה, הוא כלל בלאו של, "לא תעמדו על זם רעך" (ויקרא, י"ט, ט"ז), שבא להטיל חובה הצלחה במסירות נש עצמית על כל איש מישראל.

(צ'ב' ומלחמה לאור ההלכה, מחניות, קכ"א עמ' ה') על חובה ההשתפות במלחמות מצויה כאמור במשנה דברים מפורשים:

"במה דברים אמרו? (שיש הפטורים מה השתפות במלחמות) במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצויה הכל יוציאן ואףלו חתן מחדרו וכלה מחופפתה."

(סוטה פ"ח מ"ז)

וכך פסק להלכה הרמב"ם: במה דברים אמרו, שמחזירין אנשים אלו מעורכי המלחמה? במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצויה הכל יוציאן ואףלו חתן מחדרו וכלה מחופפתה.

(משנה תורה, הלכות מלכים פ"ז ה"ד)

וכך כותב בעל ספר החינוך: מודיע המוצה מה שאמרו זכرون לברכה, שאין מה זירין מעורכי המלחמה אלו הנזכרים בכתב, אלא במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצויה הכל יוציאן ואףלו חתן מחדרו וכלה מחופפתה.

הכל יוציאן — לרבות לומדי תורה. אין מילה על זכותם של הלו שלא להשתתף במלחמות מצויה.

על מעמדה המיוחד של "מלחמות מצויה" בין המצוות, בשל השפעתה על עצם קיומו של עם ישראל, כותב הרב גורן הסבר לקביעת החוד-משמעות — "הכל יוציאן": מלחמות מצויה הינה חובה מקודשת מן התורה, המוצה על העם, **לא יוצא מן הכלל**, למסור את נפשו למען השגת מטרת' של המלחמה, ללא התחשבות עם הקורבנות בנפש האיסים, שמלחמה זו תביא בעקבותיה... אין עוד מצויה אחרת אשר בכוחה לדחות את כל המצוות של התורה, כולל מצות פקו' נפש, כמו מצות הלחימה במלחמות מצויה... מצויה הלה חיימה במלחמות מצויה הינה חובה מקודשת על כל יחיד למסור את נפשו על כן, ללא כל אפשרות של התהממות Mai kiymah u'i, "שב ואל תעשה".

(צ'ב' ומלחמה לאור ההלכה, מחניות, קכ"א תשכ"ט, עמ' ז'ח')

תלמיד חכם

על חשבון הצלבר

זאב פרלט
נחמה שמעונוגוביץ
חברי געין "גחלט"

משמעות הרב צ"י קוק ואומר: "ואם בסתמה ובעקירה של מצוות כיבוש הארץ שהשאה לעצמה בערך חי עולם של ציוריותה, נמצאו דיונים על חילוקי מד-רגות שבחויבתה הנה במצב מלחמה זה של עוזרת ישראל מיזר שבא עליהם" (אחד הרמב"ם, משנת תורה החל מפרק נפסות המוטל על כל אדם מישראל... ואפילו בסתם שהוא ספק אם בא על נפשות... אפילו לא בא — אלא שיש קול שרוצים לפואו... אלא לא ימצא פישווא מזער אברהם יצחק ויעקב — אם רך הוא באיזו מידה יכול להצליח — שלא יהיה בכלל חיוב זה".

יוצא מכך שאפילו מה שנראה כבצשו זמן — שמייתן קו, בדיקת תיקים וכדומה החינו בגדר של חיוב מלחמת מצוות. אם לגבי תלמוד תורה, צריך לדעת את הערך והזמן הנכון, גם לגבי שירות צבאי צריך לדעת את הערך והזמן הנכון. המומחים הצבאים כבר קבעו זמן זה הוא שלוש שנים תמיינות. את הזמן ללימוד תורה עלייך לקבוע אחרי שתקיים את הרכבים היזוחפים של עם ישראל בשעה זו — אח' ר' השרות בצבא.

"אנו טוענים שהברורה היא בין שלוש אפשרויות: חילוניות, חרדיות וזרען. דרך זו (של תוי"ע) קשה יותר מזרען הסתגורות מפני שאינה מתמחקת מחר בת נשיאה בעול החברה והמדינה ומפני שהיא מחייבת את התורה על הרבה יר' תר' תחומי עשייה מאשר דרך הסתగות (מתוך "החדש יתקדש והקדוש יתחדש")".

תנוועת בני-יעקב, המכනת לאחוריות יהודית, אינה יכולה להכיר בתפיסה היהודית ולותת המתיחשת לרשות הרבים כרשות הגויים. בא"י רשות היחיד ורשות הרבים הם רשות אחת — רשות הכלל. ולכן אין אפשר לייצר מעמד של תלמיד חכם על חשבון הצלבר. האידיאל של תנוועת בני עקיבא, תנוועת תוי"ע, יגיע להגשמה מלאה כאשר תלמיד חכם יהיה גם העושה, גם הפועל, גם המשרת וגם הנושא באחריות לעמו.

(מתוך "זרעים" תש"ט, ט)

כותב זולדן: "אחד הטיבות, למשל (מעניין כמה ואילו סיבות יש לך) שלא רציתי למכת לנח"ל היא משום שלא רציתי להגע א-יפעם לוועידה, יעלות לדוכן הנור- אמרים ולומר: אם אתם טוענים שהמצב הדורי בנח"ל לא טוב — אז תבאו עבצ' מכם ותשפרו אותו". לאורך כל המאמר ובוקר בדברים אלו מוגשת התנערות והשתמטות מוחלטת מהירות. איך מර' כן להתחשב בשום גורם חברתי — ממש טונכאים!

במאמרו "למצות הארץ" כותב הרב צ"י הכהן קוק דברים ברורים לגבי התגוייתו לצבא. את המאמר הוא פותח ב- מילימ: "...שאלותני ע"י דעת הוועדה התגוניסותנו לצבא ישראל... כבר נודעה ונתרסמה קריית ההוראה למשעה מאה רובותינו שבאי" לחיווב הלחלוות לצבאות ה" אלוקי ישראל במערכות עמו וארצו". צריך להתאמץ מאוד כדי להוציא ממא- מר בעל פתיחה ברורה ונחרצת צואת — דעה הפוכה למגרמי.

גם בהמשך המאמר כותב הרב צבי יהו' דה: "хи' עולם הנטעים בתוכנו מאת נווען התורה זורשים את שיכלום, בט' חונס ובצראונס, ע"י חזרתו נחלת מקור' מנו הטבעי לנו, תקומתנו השלהה בה, באחיזות שלטונו וגוקף ידנו עלייה, כהנחל עליון וכחציבו גבולות. קיום חייהם של ישראל ותורתו של כל ישראל בקביעות י齊בוינו ושלמות צורתו".

זאת אומרת שכדי שייתאפשרו "хи' ה- עולם הנטעים בתוכנו" علينا לשרת ב- צבא כדי לשמרו על בטחוננו, תקומתנו ושלטונו. שמירה צו תתן רק בשורת ממושך ורציני לפי קביעת מומחי הצלבר, ועלינו להציג את המשותף והמאחד ב- ננו ולפתח שיתוף זה. בינוood לתיזה של

מטרתנו של תנוועת בני-יעקבא — ל- צאת מן הגולה ולהוציא את הגולה מ- עמו. לימוד בישיבה בזמן של אזרח אחר משרת בצבא זו נסיגה וחזרה לתפישה הגלותית.

דרך של תנוועתנו משתקפת בגישתו של הרב צ"ל, הבולט מסיפור ידו עליו: בשעת מסע התעוררות בחודש אלול, ביקר הרב צ"ל בمشק עיר-חרוז. כאשר יצאו אנשי המשק בריקוזים הצט' ר' אליהם. כאשר חזר לירושלים נshall: איז אתה יכול לרקוד יחד עם מחלי שבת ואוכלי חזיר, אפיקורסים במוחשנה ובמעשיה? השיב הרב: "צעירים אלה מרים נא- כים להקריב את חייהם למען ישוב א"י. ככלומר, הם מקדשי שם-שמים אפיקו- אים מודעים לך. וכן לך א' מוטב שע' אליך זה לא מתבטא רק בהילכה לצבא, אלא בכל תחום מתחומי החיים, החל בתונחות יוסיימית וכלה בחתיבות בכל חלקי הארץ".

תנוועתנו קמה כדי לשבור מוסכמות גלותיות שנוצרו עקב התנאים המיחסים והמשונים בגלולה (שלטון זרים, רדיופת, מקצועות "יהודים" עפ"י חוק וכד') ושם מקום לא יכול במדינה יהודית עצ' מאית.

כבר כתוב הרב שמואל חיים לנדאנו (שה"ל), מראשי ההוגים של תנוועתנו: "עם שפרש לו, ברצון או באונס, מהחיים הטבעיים, החי ע"פ דעת אחרים ולרצר נם, עם שזכה, על כל סגולותיו הרוחניות המיחידות ומתנאי הנפש שלו, עם כל גור' ניוטו וכרונוטו, איןנו עם בתור שזכה. הפריזיטיות מדעת ושללא מדעת, נישית לו לטבע שני, פריזיטיות של היחיד ושל הכלל... ישראל בגלותו חדל מהיות עט, או בירת דזוק: עם חי' ויש בעט' מה שאין בלואס... הלאום מביא בחשבון רק את הסגולות והתכונות הנפשיות וה- רוחניות... העט' כולל את החיים לכל הקפים, והכל בא בחשבון, הכל — לאוינו תנאיו וצריכיו הגשמיים, המוחשיים, מע- מדו ומצבו, עברוונו וככלכלתו". ("לבירור שיטוננו", כתבי שח"ל).

הכל יוצאים במלחמה מצורה

התקופה בה אנו חיים נכלה בחדרה של עלות קזונה

מאת: גدعון אדרונובית

(תגובה ותשובה למאמר של נחשו מרגלית
בגלוון כי' חשו תש"מ)

בעצם לא הייתה צורך להדרש כל לנוסה זה, מפני שהוא כבר בגילונות "ערעם" האחרונית, מה עוד שיחזקאל כהן כבר טיפול ביסודות בנושא והוכית, שחו-על-גבילבון ע"י מקורות ודיון רציני שאין שם, "הוא אמיינא" לשחרור בני ישיבות מהעצבה או לפחות שורותם, מפני שהם לומדים תורה, ובכל זאת מספר סיבות חזקות התלוויות במאמר שעיליו אי מנייב (ושלעצרי כנראה שהוא מיציג הרבה בבי עקיבא), מפרחות"ו, אותו להיב.

א. ישוה כאן תופעה פנטסטית של צעירים תוטסים, שאמנים למו' קצר תורה בישיבות, מדברים, בשם התורה, דעתם היא, דעת תורה וככילה הם נבאים שמתמצאים היבב בהם שמרתחש מאחרוי הפגוד ומה בזוק כוונתו של הקב"ה.

למה פונגתי?

יזוע לכל בר-ביבר שמאז שניתנה תורה מסיני פירושה ניתן בידי חכמים ועל פי ההג�ו, וכך אם יש "בת קול" ממשימים, האומרת שהלהך כך וכך (כרי אלעזר למשל, בויכוחו עם ר' יהושע בעניין תנורו של עכאנאי), אין פוסקים כמותו — כלומר אין מתחשבים באמת האבסולוטית-האלוקית — אלא פוסקים ע"פ הוכחות הלכתיות והגינויות כפי ששכלו אנווש מבין אותן.

ולענינו הנה ד"ר יחזקאל כהן כתוב והוכיח ע"פ מקורות שבחרור ישיבות לתנאייס גיטש מלא לצבא מפני שמדובר במלחמה מצהה, ולעומתו בא כחורי מתיימר לומר שהוא, הצדוק היחיד, והמאמין גדול, מבלוי להביא שוט ביסוס וצבי לדבריו. הוא רואה, בעצם התהתי מרות הז, כאמור, בili הוכחות רציוית, להפוך את הקעריה על פיה (המתגיים שאים לומדים בישיבות — מעתמטים והוא המאמין הגדול וחבריו הלומדים ואינם מתגייםים — מצלים בכל רגע שלמדו את עם ישראל).

והנה הוויכוח הזה מזכיר לי — וויקוח אחר שאינו מונתק מוויכוח זה. לפני כמה שנים יצא "דעת תורה" מהווי בני-ברק, הנקראים, "חרדים" שבת המשרתות שירות לאומי היה עוברת על "אבי-יריהו דערויות". על כך כתוב אז הרוב רבי-יוביץ אמר ב"מעריב", בשט עירוי פסק הלכה של דעת תורה, שם כתוב שככל והזרות כשמשהו רצה לומר דעת תורה היה מכיריהו הגיוני של המציאות וע"פ זה נפסקה המקרים ומילויו הגיוני של המציאות וע"פ זה נפסקה ההלכה. והנה כמה עשייה אופנה חדשה בחוגים מסוימים ואומרים, דעת תורה, לא ע"פ ההגון ולא ע"פ ראיות ר' מקורות אלא כמתבאים מפני הגבורה.

אני רוצה להכנס כאן לעניין שרות הבנות — וכבו כתבתי על כך ב"ערעם" לפני שניםיהם, אך ברור לכל מי שעיניים בראשו ולומדו הלהכה בליך קדומה: "הכל יוצאים במלחמה מצהה אפלו חתן מחדרו וכלה מחותפה" לפי כל היפותיסט האפשריים בין הפלוקים (וראה בפרוטרוט בחור ברות שהוצאה ד"ר יחזקאל כהן עניין), שבמציאות לנו — וכל התקופה שאנו חיות בה נכללת בהגורה של מלחמת מצהה. כל בת חיית בשירות (בון אם זה זרך הצבא ובון אם ע"י שירות לאומי) שנויות גזימות, זו חובתה, ולא בתנדבות היא עשו זאת ואם אינה עשו אותה, הרי היא גזולה — גול הרבים, מעל ישראל כולן.

לטיכום נקודה זו: אני מתחילה להבין כיצד רצח נחשות (להלן ג.מ.) לדוחות דבריו המבוססים של ד"ר כהן — מבלתי שיבס באופן רציני את דבריו ועוד אשוב לך בכך להלן.

ב. **סיבה שנייה לתגובתי** היא בעניין מאמרו של נ.מ. ולצעורי זו לא תופעה חד פעמית, אלא תופעה ד"י שכיחה של חלק מבוגרי הישיבות. ואין זה רק סגנון כתיבה אלא גם סגנון דיבור וסגנון התנהגות. כבר בכותרת מאמרו מחלק המחבר ג.מ. ציון — לד"ר כהן זאב ונחמה ולסוברים כמו-תם — הציון שלהם הוא חוסר אמונה ומילא בורר שוגם ציון לעצמו: **מאמין גוזל** *).

ג. **לעופו של וויכוח עניין זה.**

יש להבין נקודות יסוד ביחסות, שהן נוטות להסביר פעמים רבות, ביחסו לאלו שלמדו מספר שנים בישיבה גבורה. (ואני מצטער שלא אוכל להזכיר דברי ממוקורות כי אני כותב מאמר זה במקומם שכוח-ספר במילואים).

תלמוד-תורה היא מצהה יסודית מאד ביחסות שמד-בלעדיה לא יכולה להיות יראת שמים וקבלת עומ"ש ועומ"צ באופן רציני, "אין בור ירא חטא" וכו', ושכחה רב מאד ("כנגד כולם"). אך **ת"ת** איננו העיקר ביחסות, בינווד לנצרות שם התיאוריה והתיאולוגיה עומדות במרci, — וחוויים עצם על כל השילילי שבהם אינם מעוניינה; היחסות מעוניינות בכל תחומי החינוך ולכך, לא המדרש עיקר אלא המעשה. במס' קידושן נמננו ונומרו שת"ת גדור יותר מפני שהוא מביא **ליידי** מעשה. ככלומר שהמעשה הוא התכלית של ת"ת. لكن כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלת וורדות עזון"ן لكن הרמב"ם פוסק שכלה המעליה על דעתו למלאות תורה ולהתפרקן מן הצדקה הרי זה ביצה את השם וחיל את התורה וכו' וכו' (פ"ג מהל' ת"ת).

* מי שמן בכלל לומר על עצמן או על אחרים מה דרגת אמונותם, דבר שהרמב"ם לא העז לעשות. בהלכות תשובה כתוב: "יודע تعالומות בלבד יכול להעיד על כנות תשובתו של אדם!"

ולכן הוא ממשיך שם (להלן יי'א) מעלה גוזלה למיוזת אשיזות היא למי שלומד תורה ומופרנס מעשה יזון! יש להזכיר כאן במלחהacha שafilו ושביה"י שהוא האב הרוחני של הכלל — ושהעתנו נדחתה ב'יה'ות' ע"פ מסקנת הגمرا בברכות ליה: וע"פ הרמב"ם ה'ןיל' — אפילו הוא לא גרש לימוד תורה ע"ח, דמים' של אחרים, שהרי חי מכב חרובים וממי מעין מעיש לעיש, וכק"יו בן בנו של ק"יו לא מדים ממש של אחרים (כגון במלחמות מצויה).

מכל האמור יוצא ברור שלא יתכן שתלמוד תורה, על כל חסיבותנו, יהיה ע"ח חוכות אחרות ביהדות וכל שכן לא ע"ח חוכות הנוגעות לכל ה�יבור וכל האומה, وكل וחומר לא כשמזובר במלחמות מצויה או אימוניהם לקראתה (וא"א מבלי אימונינו אלו או כל סוג פעילות אחר אפילו בעל אופי לא קרבוי, בצבא מודרני) שזה פקוח נש שוזחת פמעט את כל התורה.

2. **לצייר ביהדות יש מקום מרכז ביוטר.** באופן אנדי רעוני נוכל ללמדו זאת מצייר הלבונה — בעלת ריח רע — לקטורות הסמים שתהיה לריח ניחוח, לה' ומצייר הערבה, החדס והלולב לאטרוג (וד"ל) ובאופן הلقתי, למשל, מדברי והרמב"ם בה' תשובה (פ"י), "כל הפורש מצרכי ציבור, אפילו מקיים את כל התורה כולה, אלא שאינו שמח בשמחה הציבור ואני מתענה בתענייתם (הרמב"ם פשות לא העלה בדעתו אפשרות שתלמיד חכם ינסה להשתמט ממצויה כה מרכזית של מלחמות מצויה)... אין לו חלק לעוח"ב — חינו לו חלק ביהדות. لكن ברור לכל ברבי רב שכח חוכה נובעת מן הציבור היהודי ושיש לה משמעות ذاتית, אין שום הוא אמין להשתחרר ממנה, (וה- דברים נוגעים בראשו ונשונה לגיסוס מלא לצבע ולשרות שגתיים תמים של כל בת מדינת ישראל).

ואסיים בצייטוט חלק מזרברי הרב דני שליה באוטו גליון, "נסיכונים של מספר רבנים, חשובים ככל שיהיו לקבוע שלומדי תורה פטריות משירות בצבא ישראל כעקרון תמיידי איינו עומד בפניו כל בקורס למדנית. לו היו לומדי-תורה פטריות מלצתם למלחמות היה השוער"ץ כדי לכתוב זאת כסמת שכتب שת"ח לא יוצאים לעבודות ציבוריות וכן הרמב"ם היה צריך לכתוב זאת בהLOCות ת"ת או בה' מלכיס" ועיין בהמשך דבריו שאין שום הגיון בהסתמכות על דברי רמב"ם בסוף, שמיטה ויבול".

3. **הסתמכות על הנס היא מגמה נוצרית שביהדות** — המכיהבת את פעלותו ועשייתו של האדם בעולם כדי להשלים' מעשה ידיו של הקב"ה — שלולת אותה תכלית השלילה. הרוצה להתעמק בסוגיא זו כדאי לו שיעין במאמרו המצוין של הרב לייטנשטיין, "לבירור מידת הבט-חוון". אך על רגלאח את פעלתו של רבנן... או "שכל מילה בלימוד תורה תורות לעם ישראל הרבה יותר מאשר עוד הקפה בחגורו מלא מסביב למchnerה..." או "שחסירה הה-אמונה שיש כוח וחוני שקובע מי ימות ומי יחייה ושהצלו מה שקובע הוא המזון הרוחני של העם ולא מספר הרובים שלו", שנכתבו ע"י גמ. — אין להם וליהדות (עד דורנו) ולא כלום. لكن לא שמענו אף פעם החיל מימי המקרא דרכם היחסמוניים והמכבים שת"ח אינם יוצאים למלחמות בטענה של למידות גורם להצלת עם ישראל.

ועוד מילה אחת לכל אלו המתויירים להבין את הגמ' בבבא בתרא ח. "ת"ח פטורים ממש" כפושטה. יעיננו נא בתשובה הרズב"ז לת"ח בירושלים לפני מאות שנים ושרצוי להפטר ממש (נגד שודדים לא במלחמות מצויה!) ע"מ לבנות חומות וארון שרינה — שאמם הם חזובים שתורה מצילה ישבו נא בקצתה העיר ויגינו בגופם ובתורთם על חלק מן העיר ואפשר לתאר מה הייתה תשובה... איני רוצה לדבר על כך שמנגמה זו היא, "קרוזם לחפור בו", ככלומר הפיכת החובה של ת"ת שהיא חובתנו כלפי הקב"ה ובעוזת ה' במובן המלא של המילה, להחובה של הקב"ה כביכול לפניינו, היינו לא ה' עומד במרכζ השקפה זו אלא האדם (ובורור שיש כאן אבק ע"ז) וראה פירוש הרמב"ם — כמה חמורה מגמה זו — על פרקי אבותות "ולא קרוזם לחפור בו". אך איך נסביר לפי השקפה זו הסומכת על הנס גمرا פשטota, האומרת שלא רק מותר לשנות ולשקר מפני השлом אלא אף מצווה שהרי הקב"ה בכבודו ובעצמו מצווה לשמואל — על שלא תalto, "איך אלך ושמע שאול והרגני" — לשקר: וזאת, בביטחון לחם לאבוח לה' באתי" (והאמת הייתה שבא למשוח זוד מלך).

וזה מפני סכנת נפשות — וכך נוכל בסכנת אודם אחד וייחיד ולא בסכנת עט שלט כבימיינו (וכל סוג פעילות בכל חלקו הצבאי היא לקרהות אותן יום פקודה שח"ז) יקרה לנו וקורה לנו מדי יום ביום), וכן לא מזבור על ת"ת של בני ישיבות שפק אס תמיד הכל לש"ש וספק את כולם ת"ח שהישור והפשטות — מיזות חיוניות לת"ת. (כבדי הגمرا ביומא על קידוש השם של ת"ח) — אלא על דברו של ה' המפורש שאפילו עליו שמואל הנביא לא רוצה לטמון, וה' מאשר השקפותו ואומר לו: צדקת שמואל. איני מעוניין בשינוי חוקי וסדרי הטבע — רק באירועים מיוחדים כגון במלחמות נגד ע"ז ועוד כיוצא"ב) למרות שאני מסוגל לכך — אלא, כדי להמנע מסכנת נפשות, יש להשתמט בכל האמצעים האנושיים הרגילים שבועלם. ולעניןינו: גווש מלא לעבא ישראל — למלחמות מצווה ולאימוניהם לקרהות מהבינה דתית (ולא רלוונטיות כלל השאלה מה יותר קשה ממה).

ואסיים דברי שוב מציטוט מדברי הרב שליה, "המושיב יוצאי צבא ללימוד תורה על סמך זה שתורתם תצלם בעט מלחמה דומה למי שמושיב רופאים ואחיות לומר תהילים לשлом החולים", וממי לנו גוזל יותר ממשה ובינו בהצלחה ניסית ובסכל זאת אמר רשי' שהיה עליו לצאת למלחמה ולא לשבת ולהתפלל. וכן כדאי לעיין בראב"ן בעניין הסתמכות על ניסים בתחילת ספר במדbra).

(המשך "זרעים" טבת תש"ט)

לומד תורה: חייב או פטור מגירוש?

**"אי שפער בחורי ישיבה אלצת למלחה
הו אלה שלא דאו בהדיות ישראל כל ערך
* פנו תלמידי חנאיים אדריכים להיות אופנים
תלייד כלפי השם * יוצאי הישיבות הלאומית
קובחים שאבשד להיות ח'ח אם לאחר שרות
צדאי."**

שמעואל דוד
תלמיד ישיבת "חדר"

ה. פטור ע"פ הרמב"ם: יש מי שרצו לפטור ת"ח מזבחה בהסתמך על הרמב"ם, אך במחילהם אלו דברים שאין בהם ממש. אין אני רוצה לצטט את החקכות ברמב"ם, אך אבקש מכל המשוני לפתח ברמב"ם בשל' שמייה ויובל ולעין בשתי ההלlot האתrorוניות שם. ואחריו נ ישאל את עצמו: ו, לבני מי מוחב הרמב"ם פטור מזבח? 2. מה הוא כוחב אל' מוחב הרמב"ם?

יא. יש לדעת — תלמיד חכם אין גופער מאף מזויה. מחויבות מסוימות פטרו אותו, אך לא ניתן שיפטר מקיים מצויה.

ב. תלמיד תורה מכוגנות מסוימות אם יפולח המצויה לחישות ע"י אחרים. אך תלמוד תורה זה הוא — בין של הרוב הראשי ובין של היהורי הפסות ביזמות.

ג. בפיזאה למולחנה מקיימים שתי מצוות שנון מצאות הנוף שלא שייר לומר בין שיטות להיששות ע"י אחרים. האחת — ישיבת הארץ בה כולל גם פבושה; הדשניה — לא תעמוד על דעתך.

דע. מי שפער בחורי ישיבה אלצת למלחה, היו אלה שלא דאו במדינת ישראל כל ערך; ומילא טענו שאין הראשונה מצויה וכמו כן גם השניה, כי לא יעלה על הדעת שהאייה חייב להציג כל מי שירצה להתאבך.

ה. מוצגת מחויבות של מלחמה, גט אם לא הויה מלחמת מגואה. אם ירועל שדרושים כל האנשים למלחמה. לא יתacen שיחיו כאליה שישבו בעירך ולא ישא או בנטל מסקנת: מבחינה עקרונית לא יתכן שחרור של מי שהוא מגוריס.

יום, ונושמים חולות טיני, ועומדים במרומי הרכזו ומחפלים גם כן שלוש פעמים. המאוזן לא כולל אומרי נתנה תולף במעוזים, אינו כולל את המכאנחים את פתח תקוה, בשכט ובקעת הירדן, ובאפרה וברחמו. כל אלו הם "סתם רזבים", לא עליינו.

ומה הטענה לגבי הליגות וכו'. גובנים קים אין בין תופשי התורה גם כן? ושמונה אפס ארבע נמצוא רק בין גובנים בצד? אין אמרקי-משי המקימים תשע אפס שלוש, או עשר אפס שתיים? האם לנו עליינו להוציאו לעז על כל לומדי התורה?

העתודה איןו תורם מאומה אחר שרוא-חו... אם רופא הוא, רחמנא ליצין איןנו תורם מאומה. רק הרבנים והאבלרים, החרים בדוחק השעה רק הם התורמים. מבלי להז-כיר כאן אברכים ומתחרתים רק עם יילה וולבו. האם לא זעוקת קביעות חעפניות אלו? כלום עתו, "זרעים" מרווע מדרושים דברי בלב של תלמיד שלא שמש כל דרכו, "שאינו בקיי בדבריהם וגם לא מעוניין להיות".

חופש

הוויכוח

ודבר

בלע

תמהני אם לא חרג עורך "זרעים" ממנה. כתог, כאשר פרסם את דברי הכלע של נשwon מרגליות מפתח ונקה. מקובל גם עלי שיש להשרות לכל חבר בני-עקבא להביע דעתו, אולי אין לקבל בכלל וזה הולג לגדוליים, והכותב בעיניות על דברי חברי אחרים.

כובב נחשון: לדעתך דיבר ברכות מורי ביחס לבבא, וטען שתלמודי ישיבות היובים לשורת באב..." ... שומו שמים על זאת. אדם נראה לי שכוכבת זכוכ. אני קורא בזה לעוזר זרעים" לשים מחדר את הרשן. אל הנחס להדריס דברי בקורות של חברים הנאמנים לפרטם. מכאן העדר שפהה של תורה" ... האם מבין העוזר פשר החומרה בגלע זה. ומה הזיהורות. באותו מילימ למלוח, ולא לפטוף, לא לברב. אין נחשון הוא והיחיד היועץ מה עמלחה של תורה. השאר בירבשו אין רקבלם.

וחושטמט הוא בחור המילא מעוזות ה בגבורים, וכשרות בצעבאי ישראלי, מגן על עם ישראל. הוא נשחתמט ממעוזות ואהבת לרענן. מקום להבייא תלמידים לlearning, יביא אבות להרהור שני. פלינוי מוחשחות ל. והובני שיש להוקע ברבבים שיש חילול ה, אין חולקין בכבוד לר. ועל אחת כמה וכמה, למי שלא Shimsh, לא למד ולא עשה.

על להציג שוב שלא הביעתי דעתך על עצם הנושא הנדון. כאחד שלמדו בישיבה גבורה, ופועל לפני "דעת תורה" גט בחייבת לעבא הציוני, לא עליינו, אני מרצה לעצמי להבייא דעתה על ה... סגנון" ועל צורת הכתיבת משפט!!!

הוא רודפס זאת, האם זה חופש ביטוי. לקרווא למאיות בחורים המקודשים שם שמם משפטניים. (בדבורי אלו אני מתייחס לכל שאלת מה עדיף מה ולהיפר, ראוי היה מאמרתו של הרב דני שללה להדפס). מי שמר בושת, כדי שלא נגע לשער העוזות.

הרבי יהושע נוימן
ספר מימון
(כתוך "זרעים" בסלו הס"מ)

● ביזוי התרבות ולומזיה

ואם חאכמר — והרי בכל זאת ניתן לפרש נב את אותה הילכת ברמבי"ם ולהסביר שבן תורה נפער מיציאה למלחמה.אמת, ניתן בדוחק לומר זאת, אולם אך ורק ביחס להלכות הנ"ל. אולם הלומד בעין גלה מיד את האמת ע"פ הכרת רוח התורה ופסקי הרמבי"ם במקומתו אחרים.

ראשית, ראיינו לעיל שאין ת"ח יכול להפטר מיציאה למלחמה. שנית, אם היה הרמבי"ם פוטר בנו-תורה מכך, לא היה נמנע מלכתחזק את ההלכות הלאו-נוראה ובהלכות מלכים (להלן צבא). אך אין הילוך כזו בשום מקום. וכן זה לשון הרמבי"ם בהליך תלמוד-נוראה (פ"ג ה"י): "כל המשים לבו שייטסוק בתורה ולא יעשה מלאכה וכבה מאור הדת..." הרמבי"ם היה חרד לחילול ה' שנעשה ע"י בן תורה שמשתמש מוחבות נורמליות. אחת מהוחבות הללו היא הדאגה לפרכסה. חובה אחרת היא — חובה לאומית שכל ארוח עשו! ומיל שחק על הרמבי"ם שם (ראה כ"מ), ודאי יודה בנידון דידו והמציאות מוכיחה שהדבר גורם לבזויי התורה ולומזיה. ואדרבה וצאי היישובות הלאומיות יוכחו שאפשר להיות ת"ח בקנאה-מידה רציני גם לאחר שירות צבאי ולהסיק לבוד תורה. יותר מזה: פנו ת"ח צריכים להיות תמיד לפני העם וrisk מי שיזוע מכאן צבא ומהי עבודת יוכל להדריך היבט את העם.

● העזרה לזרות

ולבסוף, אם קיימں בכלל טיפוס כזה שליל הרמבי"ם מדבר בסוף הל' שמ"ו, "שפרק מעל צואר על החשבונות הרבה אשר בקשו בני adam" שמעינו רק בתורה וירידת ערך הכספי וחשבונו בבנק אינם מטרידים אותו. רק על אדם כזה יש מקום לדבר על פטיר, כוון שהקדיש את כל חייו רק לתורה, "ויהי ה' ח' חלקו ונחלתו" (לשון הרמבי"ם שם). אך מי שיסטובב בבורסה כדי להרוויח וכי וכו' כיצד יהיה בכלל לבקש פטור מוחבות כלויות לאומיות?

ג. גמilitot הפלדים. עזרה לזרות, ושיאה בנטלי — כל אלה הם פעלים יוצאים מגAMILות חסד. וגם אם אין מלחמה, יש לדאות מצוחה זו כביסיס להליכה לצבאי. חסרווה הוא שאין היא מוגדרת (ולכן לא מנויות אותה עלייל), אך לא ניתן להתחש לעובדה, שמי שמתנדב לשאת בנטל ולהקל את המשא מעל האחרים, מקים מצוחה גAMILות חסדי.

ז. עם אחריו! טענת היהדות הדתית כלפי החיד-לוניים: אם לא יבואו גיור כהכה, יוציאו כאן שני עמים; אם לא יתוקן חוק השבות ושאלת "מי הם יהודים", נצטרך בעל כרכחו לההפק לשני עמים; אם יונגןו נשואין אורחים, יהיה פירוד בעם ווד' עוד.

● החובה לשאת בעול

אם נגורות במו ידינו ואת? האם אנו יכולים להזכיר שני סוגים אוזרים — בין התורה והכושי, הנושא בעול והמשתמש ממנו; הנה מא מרחוקים בקומנדו והמתייג ב"קונגוז אלקיטם": ולכן; גם אם היה פטור לת"ח, כל עוד אין עלי חובה מוחבל שלא לשאת בעול, הוא חייב להכונס עצמו לחזב ולהשתווות לכולם בנשאה בעול.

— — — כאן עלי להסביר על טענה: האם עליינו להחחות ב"מה יאמרו": האם נזהרג ע"י נקודת הראות של המסתכלים עליינו שאינם בני-תורת ואינם מודעים עם הערכיהם שלנו? עליינו לעשות מה שאנו חושבים כונן באופן מוחלט ולא להתחשב באחרים! —

טענה זו היא יולדותם, היא מתבססת על סיטמא קוסמת ומלהיבת, אך עליינו לדעת בצרה ברורה וחוד משמעית: ביחסות ייש השיבות רביה גם ל"מה יאמרו". כל עניין קידוש ה' בחיים הוא ממשום שמסתכלים עלי, לנו'ה אטור לקנות בהתקפת מקום שאין הדבר נהוג, כי עשוי מישחו לחשוד בו שלקח בלא לשלם ובן כל האיסורים משומש "מראית עין". והדברים מופרדים)

מכל האמור עולה שבחוורי ישיבה חייבים לשרת כמו الآחרים. ומכאן השלה פשוטה לעניין גיש בנות.

● לייצור את התנאים

אם מקובל עליינו שמדינת ישראל היא ראשית צמיחה גאותנו ומלחמה היום היא מלחמת מצוחה, נשים חייבות בה, ומילא עליה שרת בצבא. לדאכוננו, המצב בצבא מחייב המוסר והצניעות הוא ירוד, ולכן ככל קיים פטור ולעתים אמור על בנות לשרת בו. אך יש לזכור שהפטור הוא זמני ואמ- ניצר את התנאים הנוחיים הפטור יתבטל. ומן האמור לעיל, ברור שסדרן יסודית אין לנו מעוניini נים לפטור בת משרות, כל עוד חברותיה משרחות. אכן איפוא, מטלת עליינו החובה ליצור את התנאים אם שיאפשרו את גיש הבנות לצבאי.

ג. — לא באתי לקבע הילכה ומסמורות בנושאים אלה ולא ח'יו לזלול ברובנים הפטוריים מגיון. רציתי רק להציג את דעתנו בנידון שהיא מבוטסת מאר. לעצמי, לא ימעתי מעולם תשובה לטענות הנ"ל. זו גם שמחתי, כי נראה שפשוט אין עליהם מענה, ויש רק סיבות צדדיות שהפטור רים ותלים בהן (זאת בניגוד לדוחות שרות שעדTEM ברווחה).

(מהו "זרעים" כיסן ח"ס)

זה בעשר שנים שישיבות ה"הפסידר" המשלבות שירות צבאי בתוך למוד תורת הולכות ומגירות חילום לאוריותא. "פרום-ביבנה" ששירת פרדרה שנים מספר וכמה לראות אחות נסמות החולמות באאותה דרכ. וממושון שקמו מפקדים ומקטריגט על מפעל נחרץ זה של קוממיות וגבורת, יש להתבונן בעירנו ומקומו.

מראשית יציאת ישראל ממצרים בדרכו לאיז כנען ובכיבושה היה ברור דבר אחד: עם ישראל ייאלץ לעסוק במלחמות על קיומו וביצוע שליחותו, עד בוא הגואל. מיד ביציאתם מצרים נאמר: „וחמושים על בני ישראל הארץ מצרים“. „וחמושים“ לפני פשותו, מצידים בנסח. אך מסבירים המפרשים במקום ובפרשנות האם, „לט לוחב ושב“ם: „לפי מה שתראו את הארץ תכינו לכם כלי מלחמה, כי בטוחם היו שה' יתנו להם את ארץ כנען, אך לא כלא תורה, כי אם בעניין ערכי המלחמה“. התוושה של ההכרה במלחמה מתבאת אף בדברי משה, הקורא לבני גד וראובן בשם „תרבות אנשי חטאיהם“, מפני שחשש שכינטו רפין לבב העם.

אחרי מות שאול ויהונתן בגלויה, קודם שודד פונה להסתפים ורי הוא אומר לעמו דברי חיוך: „ללמוד בני יהודה קשת, הלא היא כתובה על ספר הישיר“. המפרשים במקום מסבירים שודד פונה לעמו. שימלדו את השימוש בקש על מנת שיוכלו להמשיך במלחמה בפלישות המצריים בנסח זה. כן כותב רלב"ג בעניין מלחתה דוד בבני עמו (ש"ב; יב), „למרדו מה שאין ראוי לסמוד על הנס, אבל ראוי שישתול אדם בהצלה לפמי מה שאפשר, ואז יעוזר ה' יתברך. כי ה' יתברך לא יחדש המופתים אלא במקומות הכרחים“. וכיון שכך, היו יוצאים למלחמה השובי העם וציקו במשה ויושע ועד כפי שבואר.

על הפסוק „בתהר לנו אנשימים ויעאו להלחם בעמלק“ מפרש רישי: „אנשימים — גברים ויראי חטא והם מסיעתם“. וכן במלחמה מדין בפרשנות „מטות“. „החליצו מתחכם אנשימים לצבא“ אומר רש"י: „אנשימים — צדיקים“. בדרכו, „אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד“, ועל כן אלה זראי תורה היו.

על ערכה של המלחמה, وعد כמה שהיא מהייבת את הכל, ניתן ללמידה הרבה משירת דבורה. אומרת דבורה: „אוו מרוץ מאלך ה', אוו ארור ישיבה, על כי לא בא לעזרת ה', לעזרת ה' בגבויים“. על הביטוי התמהה „לעזרת ה'“, אומר רש"י שם: „כביכול שמי שווא עוזר את ישראל כעזר את השכינה“. וכך פריש גם את הפסוק „לחת נקמת ה' במדין“: „שמי שעומד נגד ישראל כאלו עמד נגד הקדוש ברוך הוא“. וכך מתפרש גם בתהילים פ"ג הביטוי: „כי הנה אויביך יהמינו ומשנאיך נשוא ראש“. בראוי נזכיר כי בזמנו ונפתלי, ועל כן נשאלת

למלחמה בסיסרא נקרו ידוע רק בני זבולון ונפתלי, ומגנה ולעוגת האשלה מודיע משבחת דברה את כל המופעים למלחמה, מגנה ולעוגת לאלה שלא הופיע, מרוץ שלא נקרו, ומשיב האברנאל, שכשר גערת מלחמה, הכל חביבים לבוא גם אם לא נקרו. „ועם היה שציה ה' יתברך שיקח מבני זבולון ובני נפתלי, היהת דבורה מתרעת על שלא באו אותם שאר השבעים מעצכם לעזרת ה'...“. אפשר מතוך כך להבין את פירושו יוצא הדופן של רשי לפסק „וזדי משה כבדים“: „מנני שנהעצל במזות ומינה אחר תחתיו“. על שי צבאות ישראל, אבנור ועמша, נאמר שהיוו „גבורים בתרורה“, ועל הלות הקשוח אבישי בן צוריה אמרה הגمراה שאיה שкол כנגד רובה של סנהדרין (ברכות סב:).

כשעמד על הפרק עניין פטור בני היישובות משירות סדר בצה"ל, נתענו בעניין זה טענות שונות. אחד מהן הייתה שבזכות תלמוד תורה של בני היישוב מתגבר כוח החילאים בחווית. רב השובஆ אמר לפני זמן לא הרבה בראין עתונאו ש„ישיבות זה כמו טנקים“. על כך שעם ישראל

ניתול בזכות התורה אין איש חולק. אולם מולם לא עמדו תורה ותפילה במקום העשייה של האסגולים לכך. התורה המשילה את כל ישראל במלחמותו, היא גם תורמת של בני חמש, חמש עשויה וחמשים. ולא דווקא של אלה הלומדים במקום לא זאת למלחמות. המשובஆ יוציא אבא ללימוד תורה על סמך זה שהורותם חציל בעת המלחמה, דומה למי שמושיב רופאים ואחוות לומר תהילים לשלים החולמים.ומי לנו גוזו יותר ממש רבנו בהאלת נסית, ובכל זאת אמר רשי שתהה עליו לצאת למלחמות ולא לשבת ולהתפלל.

נסיון של מספר רבנים, חשובים ככל שיהיו, לקבוע שלומדי תורה פטוריים משירות בצבאה ישראל עקרון תמייד, איננו שודד בפני כל ביקורת לומדנית. לומדי תורה ולחומים יש בעם ישראל מאו קיומו. לו היו לומדי תורה פטוריים מלאצת למלחמות היה ה„שולחן-ערוך“ ציריך לכתוב זאת בשם שכabbת שתלמידי חכמים לא יצאו לעבודות ציבוריות. וכן הרמב"ם היה צריך לנחות זאת בהלכות „תלמוד תורה“ או ב„תכלות מלכים“. בשני המקומות אין ذכר לרעיזין כו". תחת זאת מנוט לחייב ראייה מן הרמב"ם בסוף „הלכות שמיטה ויום טוב“, שכבל כוונתו לומר שאין תורה נתונה לשפט לוי בלבד. מי שרווחה להקיש משנה בני תורה שווים לשפט לוי בכל, היה צריך לומר גם שתלמידי חכמים לא נחלו חלק בארץ ושם פטוריים מפדיין הבן... עדויות יש בידי שהגאון ר' אייר זלמן מלצר ואצל"ל אף הוא לא היה סבור שזו ההלכה תמיידית, אלא „הוראת שעה“ בלבד.

בתקדמותו ל„ספר המדינית“ של הרב אליעזר יהודה ולדנברג שליט"א,

אב"ד בירושלים, כותב הגאון ר' צ. פ. פראנק זצ"ל, רבת של ירושלים, כדברים הללו: „וכן ה惋חות שמביא אחד הרבנן כי בני התורה ובני היישובות מחוויבים לлечט לצבא – הנה כי נעין במצב היהדות בדורות הקדמונים ונראה ההפרש שבוני הצבא של היום ולhalbא של הקדמונים – או יתגלה שאין לדמות כלל... וידוע שרוב הגננים לצבא מהיראים ושלמים יוצאים יקרים ונכבדים אין בהם מחותם. בזודאי חוב קודש הוא לדריש במפגיע שבני היישובות ישתחררו מעבודה זו כדי שייהיו בישראל לומדי תורה“. יש לתגיתו שלו סבר הרב פראנק זצ"ל שבני ישיבות פטוריים מעטים הדין, היה מביא דבר זה ולא את גימוקו הקודם, שאין בו כדי להגדיל בכבוד תורה ולומדייה. אנו מתפארים שהتورה שומרת ומצליחה מן החטא, והנה מצבע כאן גודל בישראל על עובדה שבני תורה יוצאים להגנת עם ומולדתם ואי אפשר לסמור עליהם ועל מורתם. כדי לזכור שמאו נכתבו הדברים עברו כבר שלושים שנה, וברוך השם אין אנו זקנים כולם לטעם הות. ואם כך היה או המצב – הרי עתה נשתנה ללא הכרה. יש ביהדות מספר, „מצאות מסוכנות“. מצאות מצאה מסוכנת מהשש כרת, וכן כל מצאות בעבודת הקרבות. בכל מקרה כזה עשו סיגרים וגדרות כדי לקיים את המצוות ולהישמר מסוכנותה. לא יתכן שייותרה על מצאה שנאמור עליה שהיה עורה ה", ולא יגשו למצוא דרך לקיימה.

★

הסיבת היחידה והמודעת לפטור בני היישובות, הייתה הסיבה של העמדת תורה בישראל על תילן. אונ' אחוי שמרביי התורה ורבנן ותלמידיהם נצחו באלפים, ומאידך היו היישובות בארץ ישראל מעוטות ווליבות, ובן ישיבת היה נתון ללחץ חברתי למגנו ואש, לא היה ברירה, וההכרה לא יוגנה. ברוב המקרים, מי שיצא לשירות הצבאי לא חור בדרכך כל לישיבה. היהת זו „הוראת-עשה“.

אמנם עלי לאין, כי יוזעים לי מהוכחות אישיות מספר נכבד של חזורים ללימודים אחר שירות צבאי סדיר, בינוים חמשה רבני שכונות ויישובים, וכן רמי"ם, מורים למקצועות קדושים וסתם, „בעל-ቤתים“, אשר חזרו לישיבות אחורי שירותם הצבאי, ולמדו בהם טרם יפנו איש לדרכו. כל זה למרות שלא היהת להם בצבא שום מסגרת ישיבתית אשר שמרה על קשר אותם. במנני היו אלו מעטים, אולם עם בניון ישיבות ה-„הסדר“ ויט Ord כוללים לידם, ניתן לגדר תלמידי חכמים שלא החמיצו את מקצועות העוררת לכל ישראל, ו„אין דנים אפשר משא אפזר“. הכל „הוראת-עשה“, דין הוא שתבדק מחדש.

בנ' ישיבת מחולקים לשלווש הולכות עיקריות: א. גזולי תורה בכתה, אשר בזוכות כשרונם והתמדות יהיו מורי הדור וחכמים. ב. בעלי תפ raidim תורניים שאינם גזולי תורה. ג. „בעלי בתים“ בני תורה. השיכים לקרי-טריוו הראשו חיביטם ללמידה שני ארכות ללא כל הפקלה ולהיות פטורים מכל שירות צבאי, לא מצד עצמו חוץ, כי אם מפה את צב האומה. בגין שעשרה ניתנו בחחלה לדעת מי שירק לנברחת זו. בני החקלאות יוכליו את מקצועות השירות הצבאי. (משמעות אומרים שכאיו מותר להוציאו בן ישיבת למצווד דרך לחייאר קשיים לעולם הישיבות מבלי להחמיר אמריו שבנ' ישיבת רשאי לבטל תורה ולא קודם לכך לבני הונחה). מי שמנגד כיום לשיבות ה-„הסדר“ התנגדות כללית לא הבחנה חייב לבדוק אם אינו בוגר של „מעכבות הרבה מלווה מצהה“.

כלונ' חפלה שהקדוש ברוך הוא יפטרו אותנו ממצואה זו ויקים בנו וחרב לא חעבורה בארצכם“, אך כל עוד לא עלה רצון זה מלפנינו, לא ניתן להchner מקיים מצואה חשבה זו.

היה לפניו עשיית מצואה ותלמוד תורה, אם אפשר למצאה להעשה ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו – יעשה המצואה ויזהר לחתמו.

(הרמב"ס, משנה תורה,
הלכות תלמוד תורה,
ג, ד)

רב יהודה שביב

העסק במצוות פטור מן המצוות

[ה-„הסדר“: היבט הלכתי]*

ראשי פרקי

- ה. מדוע שונגה מצוות לימוד מורה משאר מצוות
- ו. בין לימוד ולימוד
- ז. לימודי תורה והצלמת נפשות
- ח. במלחמות מצאות
- א. ההלכה ומקורה
- ב. משמעות הפטור
- ג. שיטת רבינו תם בספר הישר
- ד. העסק בתמלמוד תורה, האם פטור מן המצוות

* דוק, לא בירור הלכתי כאן אלא היבט. הדברים נבעו שלא במלחמות מוחור עיון בעניין העוסק במצוות פטור מן המצוות והוראותו. לבירורו שאנו מכובן מעלה מוחור מוחור לגמרי מכל דעה קדומה ורazon מכובן. מאידך רבינו חסרוונטי, שאין בו עיון מكيف בכל צדי הבעייה. עכ"פ, דוקא בשל היהת הנושא שני ביחס בין בני תורה, חשוב מאד לבן בחינותו ההלכתית הטהורות.

כבר כתוב הרב דוד כהן הנזיר זצ"ל: "אמנם נקודת התבערה שבסבאה היה: מה שמעלימים אם זו היא מלחמת מצואה, ובזה מפגרות הדעתות השונות" (בקראתו לבני היישובות בצד ירושל בעקבות מלחמת השחרור, ראה מגילת מלחמה ושלום עמי לו. ועיין שם בכל פרטיו הפסיק). וכי שאנו רואת במלחמותינו כאן מלחמת מצואה, אם מצד מצואה האנץ' ואם מצד מצואה העם – עוזרת ישראל מיד צר – לא יועילו לנו בירורים ועיגונים הלכתיים.

ח. במלחמות מצואה

נראה, כי כל שנאמר לגבי העוסק במצוות פטור מן המצוות, אינו תופס כשהמצואה המודגמת היא מלחמת מצאות.
ומשנתנו היא זו –

"... בנהם דברים אמרים במלחמות הרשות, אבל במלחמות מצואה הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתיה" – (סוטה טפ"ח).

צוריאל אדמנית

האם תלכוד תורה חייב להיות בוגם?

עزم השינוי שחל בהשאפו של ה' גראי („תלמוד תורה בוגם כולם“, עמודים" 171) — מראשו החולצים של תנועת תורה ועובדת פנים — ראוי לנימוח וניסות. כי הרי אין הוא היחיד הומוכן להסביר לנו, בקשר דיאלקטי לא-אמבטול, שאם אהבת התורה תעמוד במרכזה הווה הדתית של העם היהודי, הרי יש להסתיק מכך את כל המסקנות לגבי המעדן הנבחר של אלה, המקדשים את עצם „כלו קודש לה“.

לאבון לב רבים, לא נוכל כוֹם היה לחת את מלוא ההסתמכתה לתיאור האידיאלי הזה. באחרונה עבר ועוֹז קשה בהשאפה זאת, כאשר מיטב הגער הדתי, הלומד בישיבות, לא שותף במאבק לחיים ולמוות של העם בציון. נסיגנות לيمוד הסגנוריה אינם עשויים להרים את קרן עולם הישיבות בעיני הארץ הישראלית — והוא עומד תמה ומצעה לתשובה. אך נרצה לעצמו לפא' כן כמה הערות בקרחותו לעצם הבאת הוחחות, ההיסטוריה והספרותיות.

לפי דברי ה' גראי קיימת היהדות במגוון יהדותות למרכז תורה בגלגוליו השונים: מבבל לספרא ומשם הלאה עד שהגיע לבסוף לישיותו. בקיים מרכזו תורה בישראל הוא רואה פועלתו י' והשגת, אחר חורבן מרכזו הנולא, בד בבד הוא מסתיר מציגו מגמות „חכליות“ לימוד התורה הגבוה, כפי שהן מתגבשות בסמינריהם לרבעים או בישיבת אוניברסיטה. כי לאגונות לימודי תורה אפשר להגע אך ורק ע"י בלעדות בימוד התורה, — כדרכ' הגאון מווילנה ועוד מגדיי האחוריונים.

מסתבר, שאם מתווך אהבה עמוקה מטפל בכך גראי בנושא שהוא קשור בו מזכורות ימי נוערין, וועזה כמות אהבה זאת, אף מסנוורת את העיניים מלראות חסרון גלויים לעין אובייקט האהוב. שיטת לימוד התורה, כפי שהונאה בילטא, הייתה מסוגלת להעלוות מאות תלמידים וארוזים לגאנות; אבל מימה לא היהת שיטה עממית. היא תבעה מהתלמידיה פיתוח קיצוני וחוזני של אינטלקט, מתוך הזנחה-מרצון של פעילות אש התורה בשטחי החיים הרבים. הופרשים ממנה — בחלק ניכר פנוعروף לקיים מצוות התורה, יחד עם הפסקת לימוד התורה. עדות גאננה לביקורת ואת מצויה בדברי אחד הגודלים של יהדות ואה, הרב י. ג. ויינברג ז"ל בספרו „שרידי אש“:

„גדולי אשכנו היו בקאים ומומחים בחכמת החינוך, ולכון הצליחו במעשייהם להקים דורות שלמים של בעלי יראת שמיים והשלה הילגנית אחד, מה שלא עליה בידי גאנני ליטא ופולין, לפי שלא יכנן את החינוך על פי תנאי הזמן (חלק ב', תשובה ח).“

וזאם אפשר להתעלם מהעובדת ההיסטורית שראשי ורביה התפייסות והתילוניות היהודיות בתקופתנו אנו, נולדו על ברכי העולם הישיבתי של רוסיה, ליטא ופולין?

העוסק במצבה פטור מן המזוודה

והרי החתן עוסק במצבה הוא, ראשית, מצוותו המיוודת לו "זקי יהיה לביתו שנאה ושם את אשתו אשר לך" (דברים, כד, ה),²³ וביוור, שהרי אף בני החופה פטורים מצוותם בשל עיסוקם במצבה חתן וכלה נזוכר בסוכה (כה, ב) "חתן והשושבינים וכל חופה פטורים מן החפה ומון החפילון". ואף רב שללא החולק מודה הוא בחתן.²⁴

מכאן נראה בבירור, כי אכן שונות היא מלחמת מצוות ואין מצוות העומדת בפניה. ואם בשאר מצוות כן מצוות ת"ת על אחת כמה וכמה, ובבר הפיק הגר"י מקארלין בספריו קרן אוריה לשוטה שם —

"ומשמע הכא דבמלחת מצוות הכל יוציאין ואפילו תלמידי חכמים צרכיים ליבטל מלימודם,"²⁵ וכן משמע ב מהרש"א סוטה י, א. ק"ז זה של ת"ת מהחן עליה מדברי הערוך, ערך אנגרא.

... והמלך אסא השמייע את כל יהודת אין נקי, מיין אין נקי ? אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתת, פירוש וכל שען תלמידי חכמים".

23 ראה ס"ה לרבם"מ מ"ע ר'יב, יראים מ"ע ר'ח' וספר ההיינוך מצווה תקפ"ב. שוי' שעד עץ השאלה הר"י גרשוני בספרו "משפט המלוכה" על הלכות מלכים ברbam"מ ע"מ קכו והעליה חילוק בין מצוות פרטיה שמננה פטור לבני מצויה ציבורית במלחת מצוות.

24 וראה ר'ש"י שם שהחולקים לגבי חופה לית להם דין דין העוסק במצבה.

25 אמנים זה שלא כדברי הר"י טיקצינסקי ז"ל במאמרו "שחרור בני היישוב מגויס" ב"התורה והמודינה" (קובץ ה- ג, תש"ג-תש"ד), אלא שראיתו אין מוכחות.

הראיה העיקרית עליה הוא נסמך היא פטור ת"ח מהשתפות בבניין חומת העיר שמירתה. ואת כי רבען לא צרכិ נטירותא" (ביבא בתרא ז, ב). אלא שמצוות המלחמה עליהם אינה כדי לשמר עצם אלא רוחקה הדורן. הם לא צרכិ נטירותא. אך מצוות המלחמה עליהם אינה כדי כיבוש א"י, ומג"ל לפטרם כדי לשפט עצם במצוות היותר בכבדה של חילתה ישראל מיד צר או כיבוש א"י, ומג"ל לפטרם מצוות זו שאם בשאר מצוות אינס פטורים ק"י מצויה זו שודחה שאר מצוות.

וראה בר"ד' על הפסוק "מנני מכיר ירידן מחקים ומובלון משכים בשבט סופר" (שופטים, ה, יד), ז"ל: "זה זכירה המתעוררת והמתזקפת אל מלכותה ה". ועתה שיירדו למלחמות מן מכיר הגודלים והחכמים, ואעפ"י שהיה מעבר לירדן ... וכן מובלון ירידן א"י, אפילו הספרים והחכמים ... ומשכים בשבט סופר — פירוש החכמים והסופרים".

ובר מן דין, הנה כבר כתוב החותם סופר בחודשו לב' שם: "דעד כאו לא Kapoorו רבנן אל לא מסס וחומה שמן מצד גלות ישראל וכדמשמע מקרא כל קדשו בידך, אבל שמירה כדרך של מלכותם של ממלוכות אחים, גם ת"ח חייב כדמות מרדכי דמייתי מירושלמי ושירוי לשכה עיישי. וכיעה הרי ת"ת נתנים מחצית השקל, אע"כ חומות העיר מלוחמות מלוכות גם ת"ח חיביכם". ואמניםambah כמב החותם בלוקוטי ש"ם סיימו רט שת"ח שפטורים מהចטרף לצבא המלחמה, אך כתוב זאת לענין הלחכות לצבא הגויים, ולא ליציאת מצויה של מלוחמות ישראל מיר צר האזרר אותו.

(קטעים מตอนה המאמר שפודסם בקובץ "מחומיין" -
תורה חברה ומדינה - חלק א, תש"ס)

כמו מגאנגי התרבות שגדלו בה, החנכוו לצוויהם של תקופת הרות-גORLD ביהדות, מתחוך קיום פיקטיבי של בנין-על של כנסת ישואל — שיטה שגם החבר גזר משמש בת, כאשר הוא מחקה לחסביו בדרכם וצינליות את דרישתו לשחרור בנייה-ישובות משרות צבא. אם יש אמת בסקרנות ההיסטוריה על מעמד שבט לוי בתקופת הבית הראשון עד לגלות בבל — ויש מקום להטיל ספק בנוכחות הדברים! — הרי אפשר לראות טימן ראשון להפתחות כזואת בתקופת שיבת-צ'זון. אמנם, לא מצא עוזר בין הנאים לעלות לא"י משבט לוי (עראח, ט"ז), ומושם כך קנס אותו על ידי הפקעת זכות המשרתות (יבמות פ"ו). האם מעמדם המיחוד גרם להתגנויות מצו"ה-השעה?

אר-תוך כדי דברים מתועדר ספק נוסף, גדול מוקדם. נתן גזרי משווה את לימוד התורה לשם — רק על מנת לנצל גדויל תורה בתוכנו — ללימודים אקדמיים. האם השווה זו לגיטימית? קשה להשווות אינטלקט מתחום נדעי אחד לרעהו: אף נאמר — אני זכר על ידי מי — שהגאון הרוגזעבי, ר' יעקב יוסף רוזין, עללה בכושר אינטלקטואלי על פרופ' איינשטיין. אם גנוח שlimod המורה „הבלעד" הוא הדרך הlgitimitiy היחידה, הרי אפשר להעלות מיד שתי שאלות נוקבות:

- 1) האם היה מוכחה אינטלקט כזה להיות מושקע אריך בצורה זאת? ולא גם בחשיפת סודות הבריאה יש מושם אהבת הבורא (רמב"ם יסודי התורה ב')?
- 2) האם דעת תורה היא נוטרלית מבחינה השקפת עולם ומעשה בני-האדם, כחכמת המדע?

עובדת שאין להכחישה היא, שגדולי המורה כגון הגרא"א והרב מלארדי, בעל החפץ-חמים והרב קוק הגיעו לידי מסקנות שונות בתחום בחקלאות בחקר התורה, אף לעתים בידי התנגשותות גובלות בשנות אחיהם. אין בעצם המחלוקת, הנולדה מתחוך לימוד התורה, משומ חידוש; אבל התלמוד מASHIM בקהלול השורות את התלמידים הרבים, שלא שימשו כל צרכם, ולא את עמודי התווך, „שלא נמנעו בית שמאי מליסא נשים מבית היל וללא בית הל מבית שמאי, למד שחיבה ורעות נהוגים זה בזו" (יבמות י"ד). כנראה שבדורנו ובימים מוגדלי המורה לא שימשו די-צרכם; لكن קשה להסכים שאיך ורק ענף מדע זה יקרה, „כolio קודש לה", בתוספת הנמקות אי-רצינגולניות.

הינו רותו של תלמיד-החכם מפעילות ציבורית, מORGASH גם בזאות, שהוא מסתיג מהכנים לתקידי הרבעות, כפי שמצויה על בתיה האלפין המתאים (סמינר לרבענים). היעדר מוסד כזה בארץ מוגשת ביהור, דока נוכח הרביבונות של היישוב היהודי היום. הישיבה הגדולה — בזמנים של תכנית הלימוד בשיטה התלמוד והפוסקים — היא המוסד הייחודי המכין כוים משמשים בכהונות ובבקలות ישראל, וכן נמצאת הכנמת הרבה למציאות המיטלות עליו לוכה בחסר!

- הgingon של נתן גזרי מנוהל בערך לפי כללים אלה:
  - א. אין עם ישראל מתקיים אלא בזכות התורה.
  - ב. אין התורה אלא למדת תורה.
  - ג. אין לימוד תורה אלא בישיבה.
  - ד. אין ישיבה, כאשר בני ישיבות חיבים לשורת בצה"ל.

ומשם כך —
כאשר בני ישיבות יגיעו לצה"ל, מתחטלת זכות הקיטם של עם ישראל. אך כאמור, על שלוש מהנהגות אלה אפשר לחלוק, ולכן אין המסקנה אלא פרוי דיאלקטיקה בלבד.

היות ונראה מתוך דבריו, שעיר הכוונה להגיא למסקנה אחרת זאת — על חובת שחרור בני היישובות משרות באצ"ל — חייבים אנחנו עוד ליחיד את הדבר בנקודת ואთ. יתכן שהזוק הנגרם לצה"ל על ידי הייעדר כמה מאות בחוורים מסווגותינו איננו ניכר כל כך (אגב ייאמר, שככל מי שהסתמך על דברי שר-ההבטחן משה דין בגושא זה, כ"מגא דמסיע" טעה טעה גסה. השיקולית, שהביאו את דין למסקנה שモטב לוותר על בחורי היישוב, הם לוגרי לא אי-רצינגולים, אלא תועלתיים מאד. רק שיקוליו שונים בתכלית משיקולי אלה המרבבים לצטט אותו!)

אולם הנה העיקרי יצמה משותרו זה לבחורי היישבה עצם! איזה השתחפותם במחלמות-הקיים של עמו בשעות החכראה נוטלת מהם את היסוד המוסרי לבוא בתביעות רוחניות או מוסריות כלשהן לבני אלו המוכנים לא רק לוותר על הנאות „הkolnu" והספורט", כי אם מוכנים להשליך את היושג מנגד, יומ-יום, שעיה-שעת. קשה לתבוני, איך אפשר להעתלם מנקודות ראות זאת, תוך נסיוון לילמוד סינגורייה בכל דרך ובכל מהירות!

אני חשב שחדשתי משחו לנתק גרד. הרבה מאתנו למד בימי נעוריו בישיבה; קרבים מאתנו עובד אותה, ללא הכרת חיזוני, אלא כדי לקיים מצוות יישוב א"י, שאף היא שколה כנגד כל המצוות שבתורה; כמו-טיב חלוצי תורה ועובדת „בובוז" את מיטב שנאות, מאו חזילת התיאשבות הפו-על-המורח בכפר-חטיין, בעבודה חקלאית וארגוני, ואףיל בבנייה השתroid הדת טל צה"ל; — במקום להקדיש אותן כולם לה. והוא בכך בגידה בדרך ה, אלא דוקא קידוש ה' ברבים. אך ברבות הימים תחילתה להיוות משנת ימי נעוריו רופפת בידיו, ובשינויו דעתו מנשה זקנוו לכפר על חטא הנערם. ובאות אנחנו יריכים לו. כי השינויים, שהלו במצב הרוחני והחומרני של עם ישראל מאז ועד עתה, מחייבים עוד יותר עקבות בדרך „תורה ועובדת" מאשר לפני שלושים-ארבעים שנה!

חידוש חשוב חידשה תנועת הציונות הדתית בהגות הדתית המקובלות: היא לא הסכמה יותר להסתפק ב„روحניות" של המושגים הדתיים, כ„תורה", ציון, ארץ-ישראל. דורות ארכיטים טל חyi גלות הפכו תורת-חחים למושגים מושגיים-אוטופים. הקבלה והפילוסופיה, החסידות כ„תורה עט דורך-ארץ" ותורת המוסר — قولן כאחת בנסיון אינ-גבול את ירושלים-שבלב. המיצאות העגומה מסביב איבדה יותר ויתר מחשיבות המשמשת, כי לעומת ניצהבה מציאות על מישור הנצח. כך ניבנתה היהדות של הorthodoxy, כוללה מופשטת בחשיבות ובהרגשה בלבד והנה, באה הציגות הדתית ותבעה להחזיר לעצמונו את עלומינו המוחשי. שוב הנפהה, „ארץ-ישראל" מושג גיאוגרפי, ירושלים וציון — ערים של ממש; מלחמות-מעוז לצה"ל על ארוגנו, אימנו ומכעינו — כמצוות של ממש. הפקידנו כיהודים מאמנים בהמחשה של עלומנו הוא לשמר על גחלת הקדושה בכל גilioi התיים,

למazonת הארץ

(תשובות לשאלות)

שאלותוני ע"ד דעת-תורתה בעניין התגוייסותנו לאב"א ישראל, המצווה ונעשה בפרק-זדורותינו הנורא והנסגב הזה. והנה כבר נודעה ונחפרטמה קריית התורה למשה מאה רבותינו שבארץ ישראל לחיזוק ההצלחות לצבאות ד' אליהו ישראל בערכות עמו וארצנו. אכן הרי יש צורך השעה להזכיר גם את הידועות והפשוות מובהקים — הרי הייבטים הם לבדוק את מעשיהם: הלא פירשו הו"ל את הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך" — שיהיא שם שמים מתחאה על ידך! (יומא פ"ו). כי אין רוגז ומרירות, — לא רק בחוגים "חילוניים", כי אם גם בחוגים דתיים דברי ריבנו בעל "סמלת היישרים" בתקומתו, ומפני זרותם העשית בהמשך צול הגויים והגוליות על צוארנו. — מתוך שלוש צדדיות:

מצד חיישה, מצד הייעול, מצד שניהם כאחד.

א. מצד חיישה

גלוּ ויזדֹע ופְשׂוּט הוּא לְכָל בַּנְתּוֹרָה חֻמֶּר הַחִיּוּב שֶׁל כָּל הַצְלָת חַיִּים נִפְשֵׁת בִּישראל וְחוֹמֵר הַעֲזָן שֶׁל כָּל הַתְּרִשְׁלֹת בְּקִיּוֹמוֹ שֶׁל הַחִיּוּב זה. לא זו בלבד שהוּא מכריע את כל שאר היבבי התורה. — חוץ משלשה הדברים היוצאים מהכללה הזאת: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים. — ולא רק בוודהו אלא גם בכל צד ספריו "דוחנן כל המצוות בשבייל חיים של ישראל" (יומא פד, באורי-תכלת למשנה ברורה סי' שכט), ואפיו בשיбел חיים לשעה קטנה. אשר על כן מצויה לעבור על כל שאר איסורים בשבייל ספק שיוכל להגיעה להצלת נפש, וההורו בזה הוא משובח, וגם הרבה אנשים שהדרו ועבדו משום כך על איזוריהם. אפיו אם בשבייל ההצלחה היה צורך רק בעולה של אחד ורך היא שימשת לכך, כולם יש להם שכר המצוות של ההצלחה, (מנחות טר, ריבב"ט ה' שבת פ"ב, טיש"ע עכ"ה). אלא שגם אין צורך רשות מבית דין על כל עבירות איסורים בנוגע להצלת נפש, והמתנצל והשואל הוא מגונה ושופך דמים. — ומזויה לעשותו אם אפשר ע"י גдолו ישראלי, (יומא שם, ירושלמי, רמב"ם טוש"ע שם). ולא עוד אלא שגם בכל גוףו בעצמו ובמונו מחויב כל אדם מישראל לקיים את מצוות ההצלחה של חי נפש: "אם דאית טובע בנהר או ליטסם באים עליו או חיה רעה באה עליו חייב אתה להצילו" (ספר פ' קדושים, סנהדרין עג, רמב"ם ה' רוצח ושמירת נפש פ"א, טוש"ע חישן משפט תכ"ז). זמה שמובא שם

סכום קוצר

חובב לעבור על כל איסורי התורה — חוץ מעבודה-זרה, גילוי עריות וسفיכות דמים — כדי להציל נפש בישראל. חובב זו חלה גם כאשר יש ספק אם אפשר יהיה להציל.

אם רבים הzdrazzo להציל נפש, גם כאשר ברור שדי נפעולתו של אדם אחד, יש לכל הנחוצים להצלת שבר.

לשמר על לימוד התורה וקיים מצוותה בכל מקום ואטר, להיות בין הפעלים והפעלים בחרdot קדש של מעשה הנגולה.

וכאן אמור לנו לפסוח על שתי הנסיבות. אם נתיק להיכורות, "בני התורה" (ע"פ מובנו של מושג זה כמי שהיה מקובל בגולה) מפעילות מדעית, ציבורית וצבאית, כדי הנצחנו את התהומות בין עולם המעשימים החילוני, שאין לו ערך של ממש, ובין "פרנסקטייה של נצח ישראל". אם מעשי בני-הישיבות וראשיהם מעוררים רוגז ומרירות, — לא רק בחוגים "חילוניים", כי אם גם בחוגים דתיים מובהקים — הרי הייבטים הם לבדוק את מעשיהם: הלא פירשו הו"ל את הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך" — שיהיא שם שמים מתחאה על ידך! (יומא פ"ו). כי אין רוגז ומרירות ואהבת ה' עלולים בקנה אחד! אפיו אם צפוי לנו החשש שדוידנו לא יגדל ענק-תורה ורוח כדורות הקודמים, אסור לנו ללבת ולהוליך בדרך הבלתי-

של לימוד התורה. נאמנים לנו דברי ר' יוסי (יבמות ק"ט): כל האומר: אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו. אמר קרא, "ולמדתם ועשו" — כל שישנו בעשיה, ישנו בלמידה וכל שאיןו בעשיה אינו בלמידה. "עמדו", תשכ"ט

(מחוך "בתוך הזרם ונגדו", אסופה
מאמרי של צוריאל אדמנית ז"ל).

מלחמת מצוות הינה חובה מקודשת מן התורה, המצויה על העם, לא יוציא מן הכלל, למסור נפשו למען השגחת מטרתה של המלחמה... אין עוד מצווה אחרת אשר בכוחה לדוחה את כל המצוות של התורה... במו מצוות הלחימה
במלחמה מצוה... הינה חובה מקודשת על כל יחיד למסור נפשו על כך, ללא כל אפשרות של ההחמקות מי קיומה ע"י "שב ואל תעשה".

(הרבי ש. גורן, צבא ומלחמה
לאור ההלכה, מהגנינים, קכ"א,
עמ' ז'-ז'ו.)

בהתהות-מימוניות ובבית יוסף ובכף שהוא מנהה מהירושלמי, גם כשייש ספק סכנה למי שבא להצלח מחויב הוא לעשות בשבי להצלחה של מי שנמצא בודאי סכנה (והעירו הסמ"ע והמנחת חינוך שהראשונים והופסקים לא הביאו זה). — ואמנם לא נמצא במקורות רואיל דבר נגד זה, — והמנחת חינוך העיר ממה שספק סכנה של המצלב נדחה מפני זדון של הניצול, וכ' שיש לקבל באימה את ד' הירוש), הרוי זה גם ממילא בכל הדברים של החזיב להצלח את מי ש"טובע בנדר או ליסטים באים עליו או חייה דעתה באה עליון" (שהביאו הראושנים והופסקים ולא נזכר שהוא דוקא באופן רחוק שאין בו שום חשש סכנה להטבע ולהנתק מהליסטים ומהחיה), שוארן סתם שטרם הימים או התקפת הליסטים או החיים הרעה יכול להיות בהם חשש סכנה גם בשבי מי שבא להצלח, וכמבואר בסנהדרין ע"ב, גם התגשותה הגנבת מהליסטים ו מהחיה על דעת, ואפשרות של הריגת, וכותב הרמב"ם שם: "אם רואת טובע ביום" שחשש-הסכנה, יכול להיות גם אל הבא להצלח, הוא יותר מצוי מה שהוא טבעי (שנבוגז להבלת הסכנה של הטובע הרי גם בספק וחשש סכנה יש החזיב לעשות כל פעולות הצלחה אם רק אינו זראי סכנה להצלח), ועל זה כתוב שחייב להצלח, והוסיף: "אם יכול להצלח"; כי חיזב להצלח, המחייב את כל מי שעמדו רגלי אבותיו על הר סיני, אין לו אלא תנאי אחד זה, שיהיה יכול להצלח, ורק זה ולא כל נමוק אחר הוא שופטר ומוציא מכל חיזיב-תורה זה, וכאשר ליסטים מרצחים באים על אנשי יישובנו ועל הולכי דרכינו, והתגבורת של ריבוי כוחותינו המגנים ולהלומים נוגעת לשימות חי נפשות והצלחות, ולבטל הסכנות שליהם, הרי מילא מצית-תורה זו מוטלת על כל מ- שילול לקיימת כל מי שמחזיב במצבות ואינו פורק עולן ממנה, בכל החומר המוחד שבת במצות עשה, ובמצות לא תעשה, שלא להתעלם ולהשתמט ממנה.

סקום קזר
מצוות הצלת נפש המזוייה בסכנה חלה גם במקרה שבפעולה זו יש חשש סכנה למצלל עצמו.
הנימוק היחידי הפותר אדם מחיזב התורה להצלח נפש הוא אי-
היכולת להצליל.

על אהת-כמיה-זוכמה כאשר המצב הזה נוגע לכל הצלת קיום של ישראל בארץם, וממילא לכל הצלת קיום של ישראל בכללם, (וכמובן בדברי הרמב"ם בספר המצוות מצות-עשה Kong על הבטחת קיום של ישראל בארץ-ישראל מתוך התבטהה הלאלית "שלא ימחה אותן האותות האותה", ועכו"כ לפ"ז כל אלה הגדלות והנפלאות אשר הריאנו בזמננו זה והשם-יתברך, בתנוחמי שבתו ומשענותו, בהתגלות- התאמות דברי נביינו וחכמיו, לקיובן נחזי גליותינו לבניין בית-הHIGHIN). — ומבראים הדברים במשפט-יכhn ט"י קmag קמד שהצלת כלל ישראל היא השובה "מינדר מלטמא" לפי כל גדרי הלכיות וחיזיבות המוחדים. ולא עוד אלא שכ' קיום זה של ישראל הוא קיומה של התורה, ובמודרש-רבת קהילת פ"א אמר רשב"י, "מי נברא בשבי מי. התורה בשבי ישראל, ולא ישראל בשבי התורה, ואם תורה שנבראה בשבי ישראל היא קיימת לעולמי עולם ירושל שנבראו בוכוון עכבי". ובתנאי-דבאי אליו רבא פ"ד: "درכם של בני אדם אמורים התורה קדמה ואני אומר ישראל קדמו", ובଘיגה ה': "כיוון שאלו ישראל ממקומם אין לך בטול תורה גדול מזה". אמן הננו בטעותים כי ד' לא יטוש את עמו ולא יעוז את נחלתו, וכי עצו העליונה, לאמר לציוון עמי לבנס את פעוריו ולקיים את הרים-ארצם להחיותו ולהושיבו על אדמת-קדשו, כਮובן קום תקום למרות כל פרטורי-רישעתם ונכסי-קסלתם של הגוים הרגושים להפרעה, — אבל "מאי דמייקידין מיבעי לן ליעבד" בכל האחריות של חיזיב תורה ומצוותיה, ועל כך נקודה ונבטה, יחזק ויאמץ לבנו בתחולת החסד וצעיית הישועה, שתחול ברכת ד' בעז שלומו ובגאותם אמתו וצדקה, להופיע בטהרה במקום חיותנו ובתוך ועל-גביו מעשינו.

סקום קזר
חיזב זה של הצלת נפשות קיים ביתר שאת כאשר מדובר בהצלת קיומו של עם ישראל היושב בארץו, שכן הצלת זו פרושה הצלת עצם קיומו של כל העם באשר הוא.

זה של "עוזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (הלוות מלכים פ"ה ח"א) שיש בת צד החוב של הצלת נפשות, המוטל על כל אדם מישראל, והחמור מכל חיווי-הורה ודוחה אותם, (מלבד השלושה: ע"ז ג"ע ש"ד). ואפילהו בסותם שהוא ספק אם באו על נפשות, ובכך הסוכחת לגבול יישובם של גויים, שיש לחוש שתמי הארץ גוזה להכשף לפניהם ממש. אפילהו לא באו אלא שיש קול שרוצים לבא, (אורח חיים ס"י שכט). הלא לא יימצא מי שהוא מזרע אברהם יצחק ויעקב, — אם רק הוא באיזו מידה יוכל להציל, — שלא יהיה בכלל חיבוק זה. על המתropa נאמר "שכל ישראל תלויים בגבורו וכמו ששפך דמי הכל" (הלוות מלכים פ"ז הת"ו), וכל מי שהוא בכלל תורה ומצוות עוזה את חיבתו "בכל לבו בלא פחד בכונתו לקדש את השם בלבד" (שם) "לחת כבוד להשי ולעמו" (ס' החינוך תקכח), מובהח לחים ולשלום ובונה בית נכון בישראל עד עולם, לבניין עד ולתשועת עולמים לקיום דבר ד' על נחלתו.

- 1) והשבותי, סנהדרין עג.
- 2) לא תעמדו על דם רעך, שם.
- 3) ברכות י. (ועז' דבריה לדהאנן ר' אליע קלצקון זצ"ל סי' לח' ב'ה).

**(חלקים מתוך המאמר שפורסם ב"לנחיות
ישראל", אוסף מאמרים של הרב צ. י. הכהן
קוק)**

אהבת ישראל, הקדשה של כל נפש ישראל... כלום לא עצמה של היהדות העתיקה היא ומהותה הפנימית... ועל אלו וכיוצא בהם אמרו הראשונים: "הנסائل הרוי זה מגונה, השואל הרוי זה שופן דמים" (טוש"ע, או"ח, סי' שכח). אדם זה עווה מענין נשמה וחיקום "שאלת" ותולה אותו בסעיף שו"ע. וזוהי חטאתו של תמים זה. חטא שאול היה.

**(הרב אברהם חן, מדינת היהודים,
בחורין: ספר הצעיגנות הדתית א',
עמ' 35)**

ואם בסתמה ובעקרות של מצות כיבוש-הירושה כשהיא לעצמה, בערך חיulos של אכזריותה נמצאו דיונים על הלקוי מדרגות שבחויבה. הגה במצב מלחמה

ונמצאת בין מפרש הרמב"ם ועת הרוד"ז לפרש את לשון המשנה (סיטה ס"פ ח) והרמב"ם (ה' מלכים פ"ז ה"ד) שיזכרת עלי, "בלת מחיפתיה", שהיא יוצאת מפשוט, ובהמשך לשון המקרא, ואינו מכון לפעולה מלחמה עצמה אלא לעוזרת לאנשי המלחמה, לפני שהכל "אשר אין דרך לכחש" (ינמות פה) הוא גם לגבי מצוות וחוכחה של כיבוש. אמנם דברי חז"ל ושאר רבותינו הראשונים והמדרשים סתמו ולא פירשו כן, וגם ס' החינוך, צמפרש במלחמת מלך, שהיא רק בוגרים שלחם המלחמה, סתמו ולא פירשו כן במלחמות שבעה-עמים. ולפי בירור-דרורי של הרמב"ם הוויל והרי כל מצות כיבוש הירושה נשבכת היא לדירות מאן מלחמת שבעה-עמים ומתוכה; וגם אם המשך מצות הכיבוש שלדורות, שיש בו קודש של הארץ לחורי מצותה נמשך הוא עם יסידיו ורשאו של הקידוש, מטעם הטהרה של העיר עליי במנחת חינוך, — יש להסביר שהיא משות שבלחמות שבעה-עמים, שנאמרה בתורה מושם "שלא תנתק אחריהם" ולא תלמד לעשות כתועבותיהם, היא כמו ביעור כלמים של עבדות זרה, שוג' שיטים חיבתו בו, יתכן שכן גם כל המשך מצות הכיבוש שלדורות, שיש בו קודש של הארץ לחורי מצותה נמשך הוא עם יסידיו ונמצא כי שהובינו בזנין זה ממאמרי חז"ל: במלחמות יהיעו שנזונו "על שבטלתם תלמוד תורה" (מנילה ג), ושם פירש רשי"י "שהרי איכס' לחמים בלילה"; "ונענש אברהם אבינו מפני שעצה אנדריא בלזריא הצעים" (נדירים לב). יש צוות המלחמה לא הינה מענין זה של הירוב מלחמה שבהגדרת הלכותית לנו, הצלת לוט, אף אם נביא לדין מצד מה שקיים אברהם את הירבה, היר אינה בכלל הצדי של "לט עיד רער" נצד הדריה, אחריו שהסיע עצמו מקומו של עולם ואמר אי אפשר לא באברם ילה באלהו (בבא מציעות ר' פ' נא), וביביא כה: "אנן יארbam ניקום ונונירמיה" (יב"ז) הריטבא שוה קיים במקnia לזנין מה "האשכנן דפלין אדאוריינא"; "ונענש אבא מפני שעשה אונגריא בלזריא הצעים" (סיטה ז), ושם לא הינה מלחמת מצוה, וכן במחרא"א שב: "תורת מגנו ומצילא" (שם כא), ומצילא היא בין היציר הרע והחטא ובגאון פ"ז מהרש"א היא בין הזרענות והיחסורים ולא בין המלחמה, וכל העין היא לא עצמי לא לאחרים שבחביב להאלים: עבשא "אשכחיםו לרבען ופטוח להו בלבבها ולא ראתה לטלטס" (סנהדרין מט). יש לא הינה מלחמת מציה להלכה, אך לגבי דין של מזוד במלחמות נזעיק שאין שיר לדברי תורה, והעsek בתורה של זהה, בתריריות ובבלליות, היעל למלחמותינו של יואכ"ם, גם כאן זו מלחמת מצוה, ולא עכבר גם את זה בצעמי מלויסק במלחמות כפי האיך יגסייב: "ויחיבל עול' של כהירוב מפני שמן של חיקוי" שהוא דילך בצעמי בנסiot ובצעמי מדרשיות, והעם העף בזיהה ושהכברדו עליהם על תורה נתירה גורמי לרוגלינו שיעמדו במלחמות" מכית י); "ימאתיים לניטרים ובנן (שבעות לה) שתניהם מלחמת הרשות, וכן במלחמות" א"ס מהר"א שם שהוא א"ס הא"ל וכן בתיספיות שם אחיכ" — רבנן לא רווי כי נטירות" (בבא בתרא ח), וזה אכן בדבר שיש בו ספק נפסות, וכן הוא בתשובה הרובאי חלק ב' סי' התשנה. ונגדיל תלמוד תורה יותר מהאלת נפסות" (מנילה טו), מלבד מה שהוא לעין החשובות האישית של העוסק בדברים אלה, וגם על זה העיר הריב"ף בעין יעקב שאין זה שיר אלא במי שעוסק בתלמוד תורה ודוברים למד לישראלי, וברי הרמב"ם בסוף הלכות יובל (שלא נזכר בהלכות מלחמות), על לוים שהם אינם עוכבים מלחמה, וכי שלא נטול חלק באראן ונמץ מות-שם בדורי-מוסד כלים, אינם מיעודים לישראל ולעוסקי תורה, אלא לא-כל איש ואיש מכל בא העולם, שלי הפטנטו הרוחנית והתרוממותו מסבוני הבל עולם זהה, סיימת ושםיא לפיטיק ארבי בטימה ומוקשת.

לשאלת הגיוס של בני הישיבות

מאת הרב שלמה יוכפף זווין *

(למרנן ורבנן וראשי הישיבות)

שאלת אחרת: וכי היכן מרוינו בטורנה מבחינת ההלכה איזה הבדל שהוא בפיקוח נפש בין גדול שבגדולים לשפל שבשפלה? אם אין להשתחף בהנוגע משום חשש ככנה, הרי כל ישראל פטוריים מחייב זה, ולמה האבדות את בני-הישיבות לחוד? בהחשבו של "מאי חיות דרמא דידך סומק טפי", דילמא דרמא דההוא גברא סומק טפי (פסחים, כ"ה ב'). הרי אין שום הבדל בין דמו של גדור בתורה לדמו של עס-הארץ גמור. "אין דוחין נפש מפני נפש" (אהלות, פ"ז מ"ז) הרי נאמר אף ביחס לתינוק בן יומו אלא שהדבר פשוט, שעד כאן לא נחלקו הפסיקים אם חייב אדם להציל את חברו במקום ספק של סכנת עצמו (ראה: כסוף משנתה, רוצח. פ"א הי"ד; בית יוסף, חושן משפט סימן חכ"ו. סמ"ע שם: שותת הרדי"ז, ח"ג סימן אלף נ"ב, שווי"ע הרב, ח"ה, הלכות נזקי גופו ונפש, ועוד). אלא בנוגע להצלת יחיד או - גנינה - אfilio רבים. אבל לא כשהדבר נוגע להצלת כלל ישראל בתורת החגיגנות של מלחמת מצוה. וכי יש צורך לשנן שוב ושוב ההלכה היורואה והפסקה (בайн חוליק!) ש"עוזרת ישראל מיד צר שכא עליהם" זהה ללחומר מצוה (רמב"ם, מלכים פ"ה ה"א). שעליה אמרו שע"ה הכהן יוצאיין. אפילו חתן מחרדי וכלה מחופתיה" (סוטה, מ"ד ב', רמב"ם, מלכים, פ"ו ה"ד)? וכי היכן מצינו שתלמידי חכמים העוסקים בחורבה פטוריים מהוביה זו? ואם יראה "אכשור דרא" וכל ישראל יעסכו בתורה ככלום עליינו להנעה חזיו לאויב לעשות בנו מה שליבו חפץ, טבלי להתקופם נגדו וכבלוי להחגון פפניו? אלא פאי, לא אכשור דרא, ויש ויש ביה אנשים המוכשרים לצאת לערافت המלחמה? והרי שוב אותה השאלה: היכן מצינו מוקדם ומאוחר מבחינת החשיבות והחשיבות בנוגע להשתתפות בעורת ישראל מיד צר?

אבל סצינו דברים מפורשים להיפך. שר צבא ד' הוכית את יהושע במלחמות יריחו: "אםם ביטלתם תמיד של בני העربים, ועכשו ביטלתם תלמוד תורה" (טגילה, ג' א"י), ופירש רשיי: "ועכשו שהוא לילה היה לכם לעסוק בתורה שהרי אינכם גלחמים בלילה". דברים ברורים: "שהרי אינכם גלחמים בלילה" הרוי שבזון שנלחמים, מבטלים תלמוד תורה, כשייך צורך בכך. ובירושלמי (סוטה, פ"ח ה"י) אמרו: "והמלך אסא השמייע את כל יהודת אין נקי... לית רבוי ובריבוי". ואם בבבלי (סוטה, י' א') אמרו שאסא גונש על כן, הרי ביאר שט מהתרש"א לנכון הטעט לפוי שתיהם זו מלחמת רשות, שבמלחמות מצוה ודאי אף תלמידי חכמים חייבים (ראה שם בתרש"א דברים מפורשים).

כל הכבוד וכל ההערצה למרנן ורבנן, גאנני עיר הקידש, אבל הרשות ניתנת לשאול: ילמודנו ורבותינו, זו מנין לכם? זו מנין לכם, שבני תורה ותלמידי ייחמים פטוריים מהഷחף ממלחמות מצוה של עוזרת ישראל מיד הצורר העומד עליו לכלהו ולהשמדתו, חיליה? זו מנין לכם, לפרסום בזורה של ההלכה פזקה ודעתי תורה, שבני הישיבות אין להם לא לhiresh ולא להיפוך ולא להתיצב ולא כלום? וכי לא כך שנינו שבהצלת נפש - לא נפשות, אלא אפילו נפש אחת בישראל - "אין עושין דבריהם הללו אלא על ידי גודלי ישראל" (יוםא, כ"ד ב', רמב"ם שבת פ"ב ה"ל) וחכמיהם (רמב"ם שם). כדי להורות ההלכה למעשה לרבים" (ט"ז, א"ו). שכ"ה, ושוו"ע הרבה שם? וכי הבדל יש בין שבאותה שעה הוא מתנצל ממלחמותיה או שאינו מחייב? ואם בהצלת נפש אחת כן, בהצלת רבבות אלפי ישראל על אחת כמה וכמה!

ואולי נכון לחלק בין הצלחה שאין בה ממש חשש סכנת נפשות להמציל עצמו, לו שיש בה ממש חשש זה? אולי געלה על דעתנו שככל אין חיוב כזה להכניס עצמו בספק סכנת בשבייל הצלת רבבים? אם כן אמר, הרי

* פורסם בשנת תש"ח בחוברת מיוחדת תחת השם "אחד הרבניים".
- 44 -

היישבה וחכמיה? במתומה מיניכו רבנן, הקדושים ה הם היו "צריכי נטירוחא", או לא היו "צריכי נטירוחא"? והרי גם הם אוטם האובייס-הערבים שפרעו ורצחו או שהם ה כ אומת ה פורעים ורוצחים עכשו! ואם אמרו על "נטירוחא" של בני חומה וכיווץ ובזמניהם רגילים במטרת שרירה מפני שנואים העולמים לבוא (ראה רשי' ב"מ ק"ח א) מהותה זה עניין לזמן של סכת נפשות ולחוובת של מלחת מצות? הגיעו בצעמכם: הנה יצא הורה מ"משמר העם" להרביק את השימוש של כל החלונות בפני או נייר משום סכת נפשות. ככלות יעלה על הדעת שתלמידי חכמים לא יעשו זאת הצעאה. בטענה ש, רבנן לא צריכי נטירוחא? ז' ככלות היה אף מי שהוא תלמידי-החכמים יחר עס שאר אחינו בני ישראל את שכונתי הספר. הנגעות מיריות הצלפים. ולא השתמשו בסוגולה זו של רבנן לא צריכי נטירוחא? וכי רק בשבי זה בלבד שבקרים אלה אי-אפשר לספוק על אחרים? וכי זו היא דעת התורה? ולמה אפוא להשתמש שלא בזמן ושלא במקומה במאורה זו של "נטירוחא". שכשיהا לעצמה, בזמן הנכון ובמקומה המתאים. היה פניה נחמדה.

mbin אני לרוחם של "נטורי קרתא" המתנדרים בכלל למדינה היהודית והסבירים שכל המלחמה היא מיותרת: עליינו להיכנע. וחל. אבל אז שוב אין ההבדל בין בנישיבות ליושבי קרנות. מי שסביר כך עליו למניין מהשתפות בಗיטו כל גבר מישראל. היה מishi היה. אבל לאשכנז, החשובים כך מתי מספר הם ונער יתבשם. כל העם. בארץ ובמחיצות. בגין הבדל חוגים וסוגים. מפלגות וכחיה. מאשר ומקיים בהתלהבות ובנטירת-נפש את השתתפות במלחמות הרגניות זו שפכו עלנו. ככלות מבנים הייסב כי אין תקומה חיו לישוב בארץ ולשarity הפליטה בגין מובלעדי מדינה עצמאית בארץינו, שחקלות בזרועות פתוחיות את אחינו השותתיים דם. הנעים ונדים בأدמת הגולן. הכוורת מתחת לנגלם. והוא יודע וישראל הוא ידע ואף כל העולים יודעים שלא אנחנו מתקיפים ולא אנחנו רוצחים במלחמות. לא אנחנו שישים לקרה קרב ולא אנחנו

והעורך (ערך אנגורי). והובא על הגלילן (בسطה שם) כתוב לבאר מניון להם שאסא בכלל הויזא תלמידי-חכמים למלחמות, לפי שדרשו מ"אן נקי" שפירשוו "אפילו חתן מהדרו וכלת מחופת" ומילא "בל שכן תלמידי חכמים". ומעטה צא ולפדר: אם במלחמות מצוח יוצאים חתן מהדרו וכלת מלחופת, הרי שככל-כך תלמידי חכמים! ובמלחמות רמיין נאמר: "וישלח אותן משה אלף למטה לצבא אותן ואת פנחים. אותן אלו סנתדרין" (סotta, מג א').

ואף זו, ככלות הצלחה אחרים בלבד היה המדבר שלפנינו? ככלות אין כל אחד ואחד מאתנו, באין יוצאה ובאין הבדל, עומד בפני סכת נפשות, הוא וביתו וכל אשר לו? וכי כך היא המודה שהוואסקים בתורה לא יהיו מחוייבים להציג את עצמו. אלא יעדמו מנגד ויטלו בחובת הצלחה, הצלחים הם. על אחרים? וכי כך היא המודה. או וכי זו היא דעת תורה? היכן מצינו זאת?

התורה מגינה על העוסקים בה? אדרבה, היא הנזנתה; ישתפן בני התורה במערכה, וזכות התורה חגן עליהם ועל חביריהם? אם בחקותי תלכו, יכול זה קיוט המצוות... הא מה אני מקיים או בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה? (תורת תנאים שם, רשי' שם). ומה הובטח בשכר זה? "וירדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב". אמן! "ונפלנו", אבל - "וירדפתם"? גב, תנה דברי אליהו" נאמר: "אמר הקב"ה לא לך בתבמי בתורתך אף על פי שאין בהם מישראל דברי תורה אלא דרך ארץ בלבד יקיים בהם בישראל הכתוב וירדפו פכים חמשה טאה ומאה מכב רביבה ירדפו, אבל אם תעשו את התורה והמצוות אחד מכם ירוויח אלף ושנים מכם ינישו רבבה" (אליהו רבבה, סрак י"א).

"רבנן לא צריכי נטירוחא" (ביב, ז' ב')? רבש"ע, ככלות מותר לספוק על הנס במקום של סכת נפשות ממש ולומר שאין רבנן צריכים שמריה? וחוורון של תרפ"ט (לא תקום פעמים צרה) חוכית. ככלות לא נפלו לפני בני עולה ערים קדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מותהרים. מבחורי

פנינו מועדות לשפק דם. אבל אם מלחמים علينا בחתמת רצח, חובתנו, חובת כל העם, להציל את עצמנו ואת עמננו גנון והצליל. והרי אתה, גאנינו וגדולינו ורביכם מודים בנחיצותה ההכרחית של מלחמת מציה זו בכלל, ולפיכך הקדימורבים מכם בחכומיהם דברי ברכה ויעידוד לבחוריינו היקרים העומדים במערכה. ובכן אפוא עליהם לזרו אף את חכמי התורה, האוכשרים מבחינות הגיל והגוף להשתחף במערכה, לעשות כן. האחים יצאו למלחמה. ואתם תשבו טה ?

מחינתה מעשית יש אולי חשש שהישיבות יתפרקנו בעובד רוב התלמידים את מוסדות האולפנה, ותורה מהאה עליה. אבל לשם כך יש להיכנס במשא ומתן עם מוסדות הגוים על הסדרים מעשיים יהודים. ותמיד אפשר למצוא את הדרך להקלות ולהגבלה. עד כמה שידוע לי, היהת נקנות כאות מצד המוסדות. אבל להחלת באופן פסקני לבלי להשתחף כלל ועיקר, לא להירשם ולא להיפקד ולא ולא – זו מניין לכט ?

*
רבים מבני היישוב מקידשים את השם עידרים במצרכת המלכה, בಗויס ובמושר ובכל אשר ידרש. באחת ידם מדדים בגוילים ובאותות של התורה והתלמוד ואחת מחזקת השלח והרממים והכונים והלשות יהשוריינס. רוחם איתנה ומרוחם משפטיהם הם על שורות הצבא על בחורי חיל הפלגן. רוח האמונה, רוח התורה והמצוות, כלום לא מחותכס, מרנן ורבנן, לעוזרים ולא מאמץ ולהשפיע על אחרים שייכו בדרכטן ?

דעת התרבות? הנה היא. פשט והברורה: וומרו (בהתאם נפשות) הרי זה משוכת, ואין צרייך ליטול רשות מבית-דין (יום, פיד ב'). וראת רמב"ם מלכים. פיה ה"ב): «כי ד' אליקם הוהלן עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם !

מתוך הקטלוג של הספרייה הלאומית בירושלים: 2672 ס. 2

זווין, שלמה יוסף

לשאלות הגיבוי של בני היישובות > לממן ורבנן וראשי היישובות –, מאם אחד הרבניים

[שלמה יוסף זווין] 8. 7.[1] ע. [1] ירושלים, תש"ח].

- 48 -

רב דוד הרעמן

חברה יהודית בארץ-ישראל – מה ?

ראשית, אני רוצה לעשות אבחנה בין תפיסה רוחנית של אדם בודד לארץ-ישראל בבחינת קיומם-מצוות י'שוב הארץ, לבין תפיסתה של תנועה. ברור שزاد מצווה שאינה תלואה בזמן, אינה תלואה בהקמת המדינה. אני רוצה你说 על חשיבות החוויה הפרטית של קיומם מצווה זאת. בדברי, אני פונה לקבוצה הרואה חשיבות רבה בתיאחותם לחברת טוטאלית של העם היהודי, אפילו לחברת שאינה מגדירה את עצמה כשותרת ונאמנה להלכה.

בנבי עקיבא החלטה להשתinx לתבואה גדולה מהפכנית, המבקשת לקחת בידיה אחירות לאגורל החסטרוי, לבנות את ארץ-ישראל. לצאת בדרישות לכל העם היהודי לעלות. זה צעד מהפכני בתהליך רוחני של העם היהודי. אני פונה בדברי, למי שקיבלו על עצמם אחירות זאת. אנשה לברר מהם היעדים, האתגרים הרוחניים לנوعם דתי ולקבוצה דתית, הנובעים מתוך המערבות בחברה הטוטאלית.

ארץ-ישראל מאפשרת שלימות רוחנית. ארץ-ישראל מאפשרת לצפות, לשאוף לחוויה של שלימות; גלותה היא מצב של אבלות, של ניתוק מהחיים השלמים. בගמara בסנהדרין (צ"ז) לגבי השאלה: אם גולה תלואה בתשובה או לא, "שמעואל אומר: די לו לאבל שיימוד באבלו". פירוש הדבר, שהוא רואה גלות כחויה של אבלות, שהיא כחויה של בדידות.

כלומר, החוויה הרוחנית בחויל, היא כחויה אקדמיית-אלאית (קיומית), כחויה של הפרט, ולכן מובן מדוע הרבה רבי (רב ז. ד. סולובייצ'יק), כותב אמר רוחני בשבייל דורנו, "איש האמונה הבודד". זה בלתי אפשרי בארץ-ישראל. זו תפיסה הנובעת מעצם החוויה הרוחנית שהגלה מאפשרת.

אני חוש שהתפיסה האקדמיית-אלאית, מונעת מלהבין את הפטונצי'אל הרוחני שיש כאן, בארץ-ישראל. השאייפה של תנועה דתית להצרפ ולהשתלב בחברה הטוטאלית, מחייבת הענקת ממשעות למושגי החברה. המושגים מתחום הפרט, אינם מספיקים להעניק כיון לתפיסה רוחנית, השואבת מנקודת מזען חברתיות. לפי הרמב"ם והרמב"ן, ארץ-ישראל היא מקום האתגר והשאייפה לשלי-מות. הרמב"ן מדבר על שלימות בארץ-ישראל. לפי תפיסתו של הרמב"ם: שחיבות ארץ-ישראל אינה כוחות השם אלוקי הארץ. לפי תפיסתו של הרמב"ם: שחיבות ארץ-ישראל אינה כובעת מתפיסה אנטולוגית, אלא מתוך עצמות פוליטית, שענינה שאיפה רוחנית שהגלה אינה אפשרת.

אנשה לחת שלושה קווים, שלושה כיוונים לשאייפה שלימות. אחד, ביחס לתלמוד תורה, היחס בין לימוד ומעשה. שני בנווגע להלכה וагדה,

או בין תפיסת הسطורית ותפיסה הלכנית. שלישי, היחס בין היהודי כפרט לעם היהודי בכללו.

שאלה העיקרית המובאת בוגרונות, וחוז"ל גם אותה כבעיה רצינית היא: אם באמת יש אפשרות של עירוף בין לימוד וחיבת: אם באמת יש כאן אפשרות לצרף את האחד לשליות אינטלקטואלית-עיזובית, עם הדרי-שות היומיות, עם דרישות החיה.

הזרה מובשת על חשיבות והיחיון הניתנים לערך תלמוד תורה. לא עם הארץ חסיד", "מלמוד תורה נגends כולם". אין חילתה דיון של האדם, אלא על דברי תורה. "ממדור תלמיד חכם, גודל מכח גדול עט-הארץ".

עליה גדרה היאumi שמי שהור מתפרק ממעשה ידיו, ומדת חסידים ראשוניים היא. ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבולם זהה ולעולם הבא, שנאמר יגיא פירך כי תאכל אשריך וטווב לך. אשליך בעולם הזה וטווב לך לעולם הבא שכולו טוב".
(הלכות תלמוד תורה, הלכות י', י"א).

ועיין ברמב"ש מסכת אבות פרק ד' משנה ז'.
ומעניינת הגובתו של הבית יוסף - יורה דעה, הלכות תלמוד תורה רמ"ו.

"הרמב"ש איזה לטעמי פרק ד' מסכת אבות שקרא שם תגר על ההשპוקות שנוטנדים לתלמידים ולרבנים ואפ-על-פי שנראה מדבריו שט', שרוב חכמי התורה הגדולים שבזמןנו היו עזושים, לא נמנע מהшиб עלייהם כמה תשובה ובאמת לא נחגו חכמי הדורות ממותם. והראיות שהביא לדבריו יש לדוחות ואדרבא, יש להביא ראיות להוכיח ביד הנונדים ומהබלים וכן ראוי לעשות.adam לא כן כבר הימה התורה טלה חס ושלום ועל ידי ההשპוקות יכולים לעסוק בתורה וגדיל תורה ויאדרב.

וכבר כתוב והאריך מה ר' שמואל בר עמח בתשובתו לחילוק על הרמב"ש ולסתור כל דבריו ולהחזיק ביד החכמים והתלמידים, הנוטלים פרס מהცבור והביא כמה ראיות מהתלמוד והמדרשות. מכל מקום מי שאפשר לו להתפרק ממעשה ידיו ולעסוק בתורה ודי מידת חסידות הוא ומתח אלוקים הוא, אבל אין זו מידת כל אדם שא"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרק ממעשה ידיו".

הרמב"ש ראה שלימוד תורה יהיה ביטוי של אהבת-השם טוטאלית. ראשונים ואחרונים ובית-יוסף, פוסקים שזו בלתי אפשרי, יוכל לומר מזא את שנייהם, אך יוכל להפרנס ממעשה-ידיך וליצור תלמיד חכם.

פירוש הדבר, לגבי דורות רבים, תפיסת חיבוקה של לימוד תורה הימה מבוססת על תפיסת פרוזיטית שאינה דורשת מהתלמיד להתפרק ממעשה ידיו.

אנחנו שואלים את עצמנו: האם באמת זה כיוון של התורה, אם באמת הדגישה של תלמוד תורה באה ויק אם אפשר להיות על חשבון אחרים? האם באמת בדורנו עליינו לקבל את הכיוון הטוען: "לא בימנה התורה לדוש אל לוכדי המן". (מכילה-רשבי)

האתגר עבורנו הוא לראות אם עולם העשייה ואת העולם העיוני בדברים שאין ביניהם פער וכיוזים סותרים. אכן טוון שקל לפטור בעיה זאת. אחד ההבדלים היסודיים בין תפיסת אריסטו - תפיסת יווון ותפיסת יהודית, היה במושג רצון וחכמה. בחרבות רוחנית בירון, שיא השלים היה חכמה, ידיעת האמת. ביהדות, שיא השלים, איינו מושג החכמה, אלא הרazon. אצל אריסטו, המושג "העולם נברא" היה בלתי מובן, משום שהמושג "בראון אלוהים" היה בלתי מובן. (עיין ברמב"ש - מורה נבולים חלק ב' פרק כ"ה).

חכמת אלוקים המתגללה בטבע אינה מאפשרת חוויה של מצויה. רצון אלוקים הוא היוצר את המושג מצויה, מאפשר חוויה של קיום דרישת אלוקים.

הגדרא אומרת: "... וואספה דגן, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר: לא יטוש ספר התורה זהה מפני", יכול דברים ככתבן, ת"ל 'ואספה דגן' הנהג בהם מנהג דרך ארץ", אלה דברי נבי ישמאל.

"ר' שמעון בר-יונה אמר: אפשר אדם חרוש בשעת חרישה וזורע בשעת צדעה וקוצר בשעת קיעלה, ונד בשעת דישת, וזרה בשעת הרות, תורה מה תהא עלייה? ותשובה היא מאה סודית, אלא בזמן שישRAL עושין דברו של מקומ, מלאכתן נעשית על ידי אחרים".
(ברכות ל"ה ב').

לפי רב"ג, האידיאל של תורה נימק להגשמה רק מנצח משיחי. אתה יכול להגיש את הדחף לשליות אינטלקטואלית רק אם תוכל להתפרק מabhängig. רק אם יש אנשיט אחרית, שאינם מרגשים אותה: אחריות, תוכל להגיש את השביב הרומנית לשליות. מתחייב מכך: شيء שהוא לא יכול לאחד יחשוב כמנזה. לא תוכל לחיוות אם כולם ישבו ללימוד תורה עצה. ערךן אחדים שגם נחגה יומם ולילה".

אם יש חברה שאינה מרגישה את האחריות הזאת, אפשר באמת למצות ולางשים את הדרישת, את התשוקה, את החדווה, את השמה להגות בו יומם ולילה. וכי טעם טעם תורה, יודע למה אני מתכוון.

חשיבות מזא לעניינינו, תפיסתו של הרמב"ש באשר ליחס בין לימוד ומלאה:

"כל המשים על ליבור שיעסוק בתדרה ולא ייעשה מלאה ויתפרק מהעדקה, הרי זה חילל השם וביצת את התורה, וכיבדה מאור הדת וגשם רעה לעצמו ונעל חילו מן העולם הבא. לפי שאסיך להבנת מדרכי תורתה בזאת. אמרו חכמים כל הנחנה מדרכי תורה נעל מני חוויה. ועוד עיונה ואמרנו אהוב את המלאכה שנא את הרבנות וכל תורה שאין עימה מלאכה סופה בטילה וגוררת עוזן, וסוף אדם זה שינה מלסטם את הבריות.

"דאמר ר' ייחושע בך לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחצירו עטרה לירושנה, אמר משה אמר: 'האל הגדול הגיבור והנורא, אתה ירמיה ואמר: נוכריין מקרקרים בחיכלו איה גדורותינו, לא אמר נורא. אתה דניאל ואמר: נכרים משעתבדים בבנינו איה גבורותינו, לא אמר גיבור. אתה איננה ואמר: אדרבא זוהי גבורה גבורה, שכובש את יערנו, שנחתך ארד אפיקים לרשעים ואלו הן גדורותינו שאלמלא מורהו של הקב"ה היאר אודה את יכולתם להתקיים בין האומות'." (יומא ט עט' ב')

"ואמר 'אי אלוקינו עוז חסינו בו', זה טיטוס הרשע שחידף וגידף כלפי מעלה מה עשה: תפס זונה בידיו ונכנס לבית קדשי הקודשים והצעיר ספר תורה ועבר עליה עבירה ונintel טיף וגידל את הפרוכת ונעשה נס וחיה דם מבצען יוצא וכבסיר הרג את עצמו שנאמך: שאגו צונדריך בקרב מזעדייר שמך אורתמת אורתמת. אבא חנן אדר, מי כמוך חסין יה - מי כמוך חסין וקשה שאתמה תהייזוננות. התיזוננות ביהדות פירושה שהאייפה לשילומות עיוניות, באה על לחידוש פנוי החברה, מבטאים את האמונה בכך היצירה והחידוש,

חכמת-אלוקים מאפשרת לך שאייפה להבין, לדעת את האמת, להתקרב לאל תון זדעתו, אבל ללא החוויה של 'ילקיטים רצונו'. החוויה הרוחנית של תרבות המבוססת על רצון ולא רק על חכמה, היא הפעולה - מה השם דורש ממי. אינני מגייע לשיא השלים רק כשאני יודע, אלא דוקא בשאנני עוזה, פועל. בתרעולם העשייה אפשר להגשים שאיפה לשלים.

קיים הבדל עמוק בין תפיסת הקבוצה שעשייה נובעת מתוך חסרון, לבין התפיסה שאינה רואה שתירה בין שלימות ועשיה. אדרבא, העשייה היא ביטוי של האדם השלם.

המושגים: בריאה, מעמד הר-סיני, משיחיות, שלשות הולכים אחד עם השני, אחד משולב שני. יצירה, עשייה, אחריות לעשייה וציפיות ההיסטוריות לחידוש פנוי החברה, מבטאים את האמונה בכך היצירה והחידוש,

אני חושב, שהתפיסה של לימוד תורה כאשר הוא פרזיט (טפיל) על אחרים, אינה מגלת את השאיפות לחידוש מעמד רוחני בתוך ההיסטוריה, זו תהייזוננות. התיזוננות ביהדות פירושה שהאייפה לשילומות עיוניות, באה על חשיבות עולם העשייה. בתפיסה יהודית אסור שעולם העשייה יעמוד בסתירה לשאייפה להגשמה אינטלקטואלית (שליחת-רוחנית), מושם שבמרכζ התרבות היהודית עומדת איש הרצון ולא רק איש היודע. لكن ידיעת היא הכרחית, בגלל שהיא מעניקה תוכן עמוק לעשייה.

השאלה של מה גדול, "תלמוד גדול או מעשה גדול?" - מענינית כאן, התשובה הפרדוכסאלית (הסתורת, לכאה את עצמה) "גמנו וגמרו תלמוד גדול", מדוע? "משמעותו מביא לידי מעשה".

שלימות רוחנית ביהדות, דורות שעשייה לא תבוא על חשבון עיון, ולימודינו צריך לבוא על חשבון עשייה. שלימות היא, שניהם צרכיהם לדבר לאדם. ואדרבא, עשייה שלא באה מלימוד, היא עשייה של עיון, פשטי, שאינו רואה את הסיכון בחיקים, אינו רואה את ההשלכות. זה מוביל לעשייה של מי שמנתק את עולם המעשה מעולם המחשבה.

האתגר הרוחני שלנו הוא לשבור את התפיסה הרומנטית האומרת: שהחקלאי, בעל המעשה, אינו יכול להיות האיש הלומד, העוסק בשאלות אינטלקטואליות. לפי תפיסה זו מי שחוسب, מי שרואה את הסיכון והמורכבות בחיקים, המתלבט בעניות פנימיות-רוחניות, אינו יכול לפעול. ע"מ לפועל חובה לראות את העולם בעינים פשוטות בקווים מוחלטים.

עם המבוקש לחירות חיים שלמים בארץנו, אינו יכול לנ蒿 בדרך זו, החיים האינטלקטואליים חייבים להיות משולבים ומשוקעים בעולם העשייה. עולם ההגשמה, חייב להיות מקור לעניות אינטלקטואליות, התערבות בעולם זה מחייב את העולם האינטלקטואלי. חיים במגדל שנ רוחני מונעימים יצירת תורת חיים.

הדרישה לשלים הארץ-ישראל, מחייבת עשייה שתהה כגדול התלמיד המביא אליה ומחייבת תלמוד שיחה כגודל המשעה הנדרש. עשייה גוררת בעיות, ועולם העשייה מביא בעקבותיו שפע בעיות, שפע שאלות רוחניות.

סדר נזקיין בשיס, מקבל שמעות עמוקות יותר מאשר הוא נלמד לאור בעיות היהודיות של מי שרוצה להקים רשות הרבנים יהודית בארץ-ישראל. עם המוכן לבנות צבא, מעניק ממשמות נוספת, שוניה למשפט 'אידה הוא איבור הכובש את יצורי'.

איזה שימוש לדברים אלו כאשר משרותם באבא, בשריון או בחיל אויר? כיצד נבין דברים אלו לאור התמורה שעברו מארך האלות? "ארך אפיקים", "שתיקה" - מה שימושם עבורה? מה תוכנם הרוחני בעות שאנו משרותם בערך. לא, כאשר אנו מבטאים ומיצאים, מבאים לעשייה מושך את י"ד איש מלחה?

התפיסה התיאולוגית והמושגים ההלכתיים שהיו פוראים ביוטר בגלות, מחיבבים פרשנות חדשה, כאשר עם מבקש לבנות ארץ, לשאות אחריות לחידוש פנוי החברה בישראל.

חשיבות הרוחנית של איש הרוח בימי הגלות, האגדה שלו: כושרו להמתין בסבלנות, היכולת שלא להגibi כאשר הוא נפגע, להיות נעלם וained עולב (עיין אגדת תימן - הרמב"ם). האמונה באולה חרף הטעום בינה לבין הנגלה בחיק היומיום, היכולת לנחל חיות תוך כדי מרחוק בין החזון למציאות הקשה, המשפילה, כל אלה מאפיקינו אבודתו של היהודי בן הגלות.

אשר אנו מחנכים לעיצוב דמות רוחנית חדשה בימינו, עליינו לשקו מה יש לשאוב ממאפיינו של בן הגלות ומה עליינו לחדר. מайдך שומה עליינו לשבור את האידישות וההתחממות שתפיסה הגלות עלולה להביא בעקבותיה.

זו דוגמאacha קסנה מתוך שפע בעיות אינטלקטואליות, העומחת ועולות עקב החלטה לקבל עליינו אחריות לתהיליך היסטורי של העם היהודי. זה לימוד תורה מתוך עשייה. עשייה מהוותה מקור בסיסי, תשתית ללימוד התורה.

אנו מציגים את כל הדברים האלה, שכן כתם שבורים אפיקו בישיבות התיכוניות, שהישיבות gabotot הם המקום לצמיחה תלמידי חכמים, ומדובר בישיבות שאיבן משתייכות לחברה היהודית בארץ-ישראל - והדבר כואב לי מאד.

מי שרצה לשורת את המדינה, הולך לישיבת 'הסדר' אבלamus - שבורים רבים - המקום לתלמיד חכם איינו שם. דברים אלו בשמעים, לצערנו את יצורי.

הרב, בישיבות בני-עקבא, בישיבה תיכונית.

הדגם של תלמיד חכם, נותר עדין במושגי האלות - מי שি�ש וולמד תוך ניתוק והחנכות לחברה טוטאלית.

אני מעריך מכך את לימוד התורה בעולם הישיבות, אך מחוותנו להעניק ללימוד זה תוכן הנובע מהמצוות, מעולם המעשה, מביעות העם והחברה שלנו. אסור להמשיך לעצב תפיסת חינוכית הקובעת שרק מי שאינו ברושא לאחריותו לעמו, לרשות הרבים, באופן פעל, עשוי להיות תלמיד חכם.

מצוות תלמוד תורה, חוותה של קבוץ בתורה, חייבות לכלול בתוכה את ברית ערבות-טואב: "אתם ביצבים היום כולם לפניהם ד', ראשיכם, שבטיכם, זקנים, ושוטריכם, כל איש ישראל... עברך בברית ד' אלקיך ובאלתו...".

(דברים כ"ט, ט'. י"א). רק בתוך ישראל חייבות להיות שאיפה אינטיבידואלית לקניין בחורה. מי שטוען שהדבר בלתי אפשרי ל לחברת יהודית יכולה לחתקים רק במסגרת של "יאוכלי המן".

אם התורה נפסת על ידיינו בדרך חיים, הרי אלו חייבות להיות חיים יומיומיים ולא רק חיים שועלם בדרך הטבע. כדוגמת "יאוכלי המן". המאבק שלנו הוא לחיזוק המושג "תורת חיים", תלמיד חכם הוצרם מזור עולם העשייה, וזה שאלה גורלית ביותר לבוננו.

האנשיים שדואגים לעתיד הבוגר בני-עקבא, חייבות להיות ערים לעובדה שקיים פילוג בין עשייה ויצירה מחשבתית-אינטלקטואלית. אני מתכוון רק לתורה עם דרך ארץ, לתורה עם עובדה, כוונתי לומר שעצם העשייה חייבות להיות מקור לשאלות עיוניות, עצם החוויה העיונית דורשת הגשמה בעולם.

דברים אלו באים לביטוי בהיר בסוף מורה נבוכים לרבנים:

"...כבר בלאני לנור הנבאים ענינים אלו עצם ופרשס לנור כמו שפרשום הפילוסופים ובארנו לנור שאין שלמות הרכוש ולא שלמות הברדיות ולא שלמות המידות, שלמות שיש להתפאר בה ולא לשאוף לה, והשלמות שיש להתפאר בה ולשאוף לה היא כדייטה לתעללה זה הוא המדע האמתי אמר ירמיה בארבעת השלמויות הללו, כי אמר ד' אל תההך חכם בחכמו ולא יתההך בגבורתו ולא יתההך עשיר בעשר כי אם בזאת יתההך המתהה: השכל ובודע אotti...". הויאל והזכרנו פסוק זה ונפלו אותיך שנכללו בו והזכרנו דברי חכמים ז"ל עליו, נשלים מה שנכללו בו, והוא שלא הסתפק בפסוק זה בברור הנעלם שבתכליות שתיא השגת תעללה בלבד, כי אילו היתה זו מטרת היה אומד כי אם בזאת יתההך המתהה השכל ובודע אותו ופסיק הדיבור או היה אומר השכל ובודע אותיך כי אני אחד, או היה אומר כי אין לי תمدنנה, או כי אין כמוני וכל כיווע באלה, אלא אמר כי ההתפארות היא בהשגת ובדיעת תאודו כלומר מעשינו, כיין מה שבירנו באומרנו הויא עניני נא זרכיך וגלו".

נמצא כי התכלית אשר הזכיר בפסוק זה היא שהוא באר כי שלמות האדם אשר בה יתפאר באמת היא, מי שהגיע להשגת תעללה כפי יכלתו וידע השגותה על ברואין בהמצאות והנחות היאך היא, ומהן הליכות אותה האדם אחר אותה ההשגת מתקדמן בהם תמיד...".
(מורה נבוכים חלק שני של פרק נ"ז, לפי תרגום יוסף בכ"ר DID Kapach).

הרמב"ם מבادر שתוכנן הידיעה דורשת עשייה. האמת שהפילוסופיה היהודית שואפת אליה אינה ביטרלית, המאפשרת לך רק לחשוב, התוכן של האמת מחייב אותו, לשאת אחריות לתיקון החברה. תוכל לבחון האם האמת שלך, היא אכן אמיתי של תורה אם וכאשר לא תהיה רגוע כל זמן שאינו פועל, עשו מהו אחריות רבה לחברת.

לא ניתן לבנות חברה המורכבת מאנשים מסוימים מפיקול אישיות. אין אפשרות לדרוש שעולם המשעה ועולם המחשבה יהיו שונים ובגדלים זה מזה. בගולה, כאשר לא ניתן לבנות חברה יהודית, מערכת חיים יהודית טוטאלית, עולם המעשים היה מצומצם ומוגבל ואך פיצול האישיות לא בלט. בארץ-ישראל, כאשר קיימת אפשרות לבנות חברה יהודית שלמה, רשות הרבים עשויה לקבל תוכן יהודי - הרוי החולי של פיצול האישיות בולט, הפער בין עשייה ולימוד מודגם.

חכונה המהנכת לאחריות יהודית בארץ-ישראל, אינה יכולה לראות את רשות הרבים כרשות גזירים, נוכרים, זרים. אסור לבחון את רשות הרבים בעיניהם גלותיות, כאן בארץ. מי שמחונן בעיניהם יהודיות, מי שזכה בהשראה של תורה, רואה את רשות היחיד ורשות הרבים כרשות אחת. וכך לא ניתן לאידייאל של תלמיד חכם על חשבון הזהות הציבורית.

האתגר לשאלות והגשתחו בתנועת בני-עקבא, יהיה כאשר תלמיד חכם יהיה גם הבונה, העושה, מי שאיפתו העצמית משולב בשאיpto הלאומית-יהודית. שלמות רוחנית בארץ-ישראל, אינה כדוגמת החוויה הקומית של איש האמונה הבודד". בן תורה בארץ, אינו יכול להיות איש אמונה בודד, שכן הוא פועל, משרות, ברושא לאחריות תמידית לעמו.

חשוב מכך שדיםיו של אלוקים, כפי שהוא מופיע במדרש, יהיה הדוגמא עליה מושתת השאיפה לשאלות המנסה לעיר גואה מעבדות ולימוד.

"לפי שנראה להם הקב"הabis כגביר עוזה מלחה, ונראה שדים בסינוי כstor משלם תנאה ונראה להם בימי דניאל צקן מלמד תללה ונראה להם בימי שלמה בחור, אמר להן הקב"ה: לא בשבי שלאטם רואים אוטי בדמויות הרבה, אלא אני הוא שביס, אכן הוא שביסני, אנוכי ד' אלוקיך".
(פסיקתא דבר כהנא - פסקא ג"ב)

ביטוריים שונים מגלים ומבטאים את האחדות הדינמית של אלוקים, פועלה במלחמה, גואה מעבדות, כל אלה מהווים ביטוי לאחדות דינמית של אלוקים, על פי המצווה של "והלכת בדרכי", מצוים אנו בארץ ישראל - בניגוד לגויה - לבנות זהות יהודית הכוללת בתוכה ביטוריים שונים, הנדרשים מעם החיקים השלמים.

(מהור "זרעים" אדר ב' חל"ו)

האמנם ב'

ישיבה תורם יurther מערב

תלמיד יישיבת
ג. ס.

אדמה?

את דבריו הבאים אני ניגש לכטוב לאחר
תקופה ארוכה של התלבטויות, אם להניב
על דין ודברים מעל דפי „ארעים“ זה זמן
רב.

麥כיוון שנוגעים הדברים לכל היותר —
של בניין עקיבא וגם לציבור לומדי תורה
ותeach שביבותינו, הרי ברור שאנו כוונתי
את חכמים העוסקים בראצוי — ב„קדושה“
אללא הם עטSTEים בהכרח — ב„חול“ —
שאלת תלמיד דרבנו.
אין כאן שום בטחון של פטיקה או
רור דרבינו, שמאוד אשמה לקבל תשובה
עליהם. אם תוכן הדברים או צורותם פוגע
במשחו הריני מבקש סליחה ומחלתו.
ולעצם העניין.

בכל חיליל צהיל השומרים רשיימה של
נחוון מROLיות שהצלחה לצעע אוטו
זוקקים הם חיליל צהיל לחoston המונעת בה
איינה מכובדת ביתר, לדעת, ומכאן יש
ברור שהיחס הוא הדדי מפה ושיחן הצד
דים התייחסות של עולם היישוב הציוני
שלנו, לתנועת „בני עקיבא“, ערוכה וחיה.
חוושני שישנה אוזחי התיחסות של
עליזות ולא משום שהחכמה הבוחר ב-
מוציא, ב„מרכז הרוב“ טוב יותר וישר יותר
מזה שבגרעין הנמץ' של „בני עקיבא“. אס
אם כך הייתה המצאות, לא היו לי עוד
תהיית כלשהן לפשר התיחסות זו.

*

מחשבת „אגודת ישראל“

אללא שהיחס נובע מהתפיסה שכיביכול
מטרת בחור היישיבה — „תלמוד תורה“
— היא חשובה יותר ובונה יותר מכל
מעשיה שהוא אחר. יש מקום להכללה
זו, שהחכמה בחור ישיבה מועיל יותר לעם
ישראל מחלוקת, — עובד אדמה, מדע או
ומעת למדוי חל מאלו שנדשים להבנת
ענינה של תורה. — לא יכול ה„חדר“
היום שיח' לתפיסת „תורה ועובדת“. דומני שפה שורש הטעות היהודית. כי

יש צבא רגילה ויש נח"ל יש „הסדר“ ויש
עתודה, אבל ככלנו חייבים לתת את עצ-
מנו, כך שנוכל לתורם לבטחון ישראל
במידה שווה. אם עקרון זה מופר אנו
יוציאים פה שני עמיים. ואויה לנו כי חט'
אנו. את התנודות לתפיסה הרווחת
בישיבות, לא מנייע הפחד מפני יהודים
מלאים בתורה. ההיפך הוא הנכון. אודר
בה ואודרבה, יתגלו יהודים בתורה אז
יבאו לתרום בכל שטחי החיים מתוך
אוריה של תורה, והתה' זו תרומה הרבה
וחשובה של קידוש שם שמם ברבים.
הפחד הוא מפני תפיסת השכל היה תול-
מידי החכמים (דבר שאמ איננו נتفسך
בשכל, מונח הוא למעשה). זו גישה של
„אגודה“ ויזדיה, לא של „המזרחי“ ו-
„הפועל המזרחי“. לא זו דרך „תורה
ובעבודה“.

• פרוד יכול להרים

כל אותן המעשים, כאיסור חבות ב-
בנ"ע בב"ס „נעום“ וכו', אינם מראים
על עין מיוחד/או הסכמה לדרך „תורה
ובעבודה“. האין אלו הניצנים הראשיים
של יהדות „חרדית“, המתפרקת „ציר-
נית? הנטוריה הוכיחה והמציאות ה-
יום מוכיחה שמרוח זו לא נבנה המפעול
הלאומי. פרוד יכול רק להrosis! ופסילה
בthora שכך היא רוע של פירוי. ביה"ס
„נעום“ יכול היה לאחסן בפניו תולדותיו
על המונע מונטילת החלק בפעילותם מוער-
בת. איסור ופסקת אפשרות זו באופן
כך נחרץ, הוא ניטוק בדור מזרך ב"ע
— דרך „תורה ועובדת“. —
אני מתיימר, בשום אופן ואורה להציג
את עצמי כשולט ומוביל בכתבי הרכז צ"ל,
לכן אין לי לפרש. ירושה נא לי רק
להביא כלשונם מומחי הצבא.
אם כך הדבר, מה החזקה שבחור ב-
ישיבה למלמו عشر שנים וישרת חייו שנה,
ולצאת רוק משום שישנס כאלו שעושים
עבורי את המלאכה, משום שאתום „חר-
טבי עצים ושורבי מים“ קיימים מAMIL
ונאלצים, מכורח החוק להונ על בחורי
ישיבות, זהו צדק? זו האמת בה אנו
מאמינים? אם כך התפיסה; מה ההבדל
בין „מרכז הרוב“ וישיבות חדשות אחרות
שגם בהן אומרים „מי שברך לחיליל
צראיל?“?

אם יש בכלל צות לבחור בן 18 במדוי-
נת ישראל של היום, ללמידה בישיבה,
הריחו לנשות לדוחות את התcheinובתו ל-
שרות במפעל הממלכתי המפואר — ב-
צח"ל. אין לו שום זכות לפטור עצמו
מזה שברענן הנמץ' של „בני עקיבא“. אס
צרף אל כל עבודתנו בבודתנו אשר רוחש
ההוא או התקרב אל אדונתנו אשר רוחש
מןנה בעוננותינו עדינים ותקופות — ביטום
ההוא או חדש יחל להופיע על ציון ועל
כל מקרהיה על התהיה הנושא על כל
פה ולשונו... אין עצה ואין תחובלה בזה
ACHI החביבים, להציג אותנו ואת דורו
תינן, להציג את זיו העליון ההולך ומאר
בהר-הקודש, שלא יועם אוור, כי אם כשי-
נצרף אל כל עבודתנו בבודתנו עצת ד'
הפעמת ברוחכם הגדה והער, שיחלצ'ו
חקק מבני תורה הגוונים וchosבם, בעלי
מדות טובות וצנויות ברוח גבורה, וכנהה,
לעסוק בעבודת התהיה המשנית... גבורי
כח וגזרי נשמה מכם ובכם יקומו והכל
ייוו בוגדים... חזקו ואמכו, והיו לבני-
חיל, ותשועת ה' תשגבכט".
בקרוב אצלנו — כן יהיה רצון.
(מתוך "ארעים" בסלו ח"ט)